

శ్రీ పరమేశ్వర్యై నమః

వైశ్యుల షోడశకర్మల ప్రయోగములు గల

వైశ్యకమలాకరము.

గ్రంథము.

నోరి * గురులింగ శాస్త్రుల వారిచే వ్రాయబడిన

తెనుగు తాత్పర్య సహితముగ

చెన్నపురి

బరూరు * త్యాగరాయ శాస్త్రులచే

స్వకీయ

గీర్వాణ భాషా రత్నాకర ముద్రాక్షర శాలయందు

ముద్రింపంబడియె.

౧౯౦౪ - వ సం॥

శ్రీరస్తు.

విషయసూచిక.

పుట సంఖ్య. పుట సంఖ్య.

విషయసూచిక - ముగిసినది

శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

వైశ్యకమలాకరము

తెనుగు తాత్పర్య సహితము.

విఘ్నేశ్వరపూజా.

(౧) ఓంనమోదేవేభ్యోనమోఋషిభ్యోనమోహరిభ్యః। అశేషవిద్వజ్జనానాంకులస్వామినేనమః శుభసూచకతాపిత్ర్యః గర్భాధానసుముహూర్తమస్తీతిభవంతోబ్రువంతు। సుముహూర్తమస్తు। ప్రాణానాయమ్యసంకల్ప్య ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌకరిష్యమాణస్యకర్మణః। నిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థం ఆదౌ శ్రీవిఘ్నేశ్వర ప్రీత్యర్థం గణాధిపతిపూజాం ఆచరిష్యే సుముఖశ్చైకదంతశ్చ। శుక్లాంబరధరందేవం। శ్రీగణాధిపతయేనమః। అస్మిన్మండలమధ్యేగణపతయేనమః। సిద్ధివినాయకదేవతాభ్యోనమః ధ్యానంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః ఆవాహనంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః ఆసనంనమః సిద్ధివినాయకదేవతాభ్యోనమః పాదయోః అర్ఘ్యంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః ముఖేఆచమనంసిద్ధివినాయకాయనమః స్నానంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః వస్త్రంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః అక్షతాంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః గంధంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః పుష్పంనమః సుముఖాయనమః ఏకదంతాయనమః కపిలాయనమః గజకర్ణికాయనమః లంబోదరాయనమః వికటాయనమః విఘ్నరాజాయనమః విఘ్ననాశాయనమః గణాధిపాయనమః ఫాలచంద్రాయనమః హేరంబాయనమః గజాననాయనమః సర్వసిద్ధిప్రదాయకాయనమః పుష్పంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః ధూపంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః దీపంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః నైవేద్యంనమః సిద్ధివినాయకాయనమః హస్తప్రక్షాళనంనమః ముఖప్రక్షాళనం

నమఃసిద్ధివినాయకాయనమః కర్పూరనీరాజనం సమర్పయామి నమఃసిద్ధివినాయకాయ నమఃమహానీరాజనదీపంనమఃసిద్ధివినాయకాయనమః మంత్రపుష్పంనమః సిద్ధి వినాయకాయనమఃప్రదక్షిణంనమః నమస్కారాన్నమః సిద్ధివినాయకాయన మఃప్రార్థనంనమః యస్యస్మృత్యా॥

(౧) తా ॥ విఘ్నేశ్వరపూజ॥ అభ్యంజన స్నానముమొదలగు మంగళకృత్యములను నెరవేర్చుకొని సకలవిద్వజ్జనులకును, కులస్వామికిని, నమస్కారమునుజేసి సంకల్పమునుజేసి "మమధర్మపత్న్యాః...సుముహూర్తమస్తు" అనిచెప్పి ప్రాణాయామసంకల్పములనుజేసి "సుముఖశ్చైకదంతశ్చ" అనునది మొదలుకొని చెప్పబడినవిధముగ "యస్యస్మృత్యా" అనువాకమునుగల మంత్రములచేత విఘ్నేశ్వరపూజను జేయవలయును.

✽ వాస్తుపూజా. ✽

(౨) భూమింగోమయేనలిప్త్వా! రంగవల్ల్యాద్యలంకృత్య! పాత్రస్థితతండులంనిధాయ అష్టదళపద్మంలిఖ్య! ద్వౌకలశౌప్రతిష్ఠాప్య! గంగాజలంపూరయిత్వా!పూజయామివిశుద్ధ్యర్థం పుణ్యాహంసర్వకర్మసు। అస్మిన్‌కలశద్వయేవాస్తువారణమావాహయామినమః! వాస్తుదేవతాభ్యోధ్యానావాహనాదిసర్వోపచారపూజాంకృత్వా!కలశస్యముఖేవిష్ణుకంఠేరుద్రసమాశ్రితః। ఆయాంతుదేవపూజార్థందురితక్షయకారకః! ఆయాంతుసకుటుంబస్యదురితక్షయకారకః! యత్రయోగీశ్వరఃకృష్ణో! స్మృతేసకలకల్యాణంనమః సర్వమంగళమాంగల్యే-తదేవలగ్నం— లక్ష్మీనారాయణాభ్యాంనమః ఉమామహేశ్వరాభ్యాంనమః వాణీహిరణ్యగర్భాయనమః। శచీపురందరాభ్యాంనమఃఅరుంధత్యైనమఃదుర్గాగణపతిక్షేత్రపాలక మాతృభ్యోనమః వైశ్యాబాహ్యేభ్యోనమః ఇష్టదేవతాభ్యోనమఃసర్వేభ్యోబ్రాహ్మణేభ్యోనమః సుముహూర్తమస్త్వితిభవంతోబ్రువంతుసుముహూర్తమస్తు॥

(౨) తా॥ వాస్తుపూజ॥ అట్లు విఘ్నేశ్వరపూజను చేసినపిమ్మట భూమినిగోమయముచేతనలికి రంగవల్యాదులచేతనలంకరించి పాత్రములోని తండులములనుబోసి యాబియ్యముమీద ఎనిమిదిదళములుగల పద్మమునువ్రాసి రెండుకలశములనుబెట్టి వానియందుగంగోదకమునుబోసి "పూజయామివిశుద్ధ్యర్థమ్" అనునదిమొదలుకొని "బ్రువంతుసుముహూర్తమస్తు" అనువాకమును ... ...నములచే వాస్తుదేవతను పూజింపవలయును.

(౩) తా॥ పుణ్యాహవాచనము॥ అష్టకలశద్వయమునందును, వాస్తు దేవతను పూజించినపిమ్మట పాణిగ్రాయిని సంకల్పములను జేసి "యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః" అనునది మొదలుకొని "సిద్ధిరస్త్విలి భవన్తో బ్రువన్తు" అను వఱకును చెప్పబడినవిధముగా పుణ్యాహవాచనమును జేయవలయును.

నాందీమాతృకాపూజనమ్.

(౪) ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ। యజమానస్యకాంతాయాః గర్భాధానాంగభూతంనాందీఆవాహనంఆచరిష్యే। తండులోపరిహరిద్రాస్వర్ణసహితబ్రాహ్మ్యాదిసప్తమాతృకాపూజయిత్వా। బ్రాహ్మ్యాది సప్తమాతృకా దేవతాభ్యోనమః ధ్యానాది ఉపచారపూజాం శోభనదేవతా ప్రీత్యర్థంనాందీ ఆదౌపుణ్యాహవాచనంఆచరిష్యే। ఇడాదేవి సరస్వతీశోభనే శుభదాయినీ। బ్రాహ్మ్యాదిమాతృకానాంచ మోదయేత్స్వదేవతాః। శుభంశోభనంనాందీ ఆవాహనాదిసుముహూర్తమస్తు। ఇతినాందీఆవాహనసమాప్తిః॥

(౪) తా॥ నాందీమాతృకాపూజనము॥ పుణ్యాహవాచనమైన పిమ్మట సంకల్పమును జేసి "యజమానస్యకాంతాయాః గర్భాధానాంగ భూతం నాందీఆవాహనమ్" అనునది మొదలుకొని "నాందీఆవాహనాదిసుముహూర్తమస్తు" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత నాందీమాతృకాపూజన చేయవలయును.

నాందీతర్పణమ్.

(౫) ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః గర్భాధానాంగభూతంనాందీతర్పణం ఆచరిష్యే — నాందీవిశ్వేదేవానాంఅర్ఘ్యంనమః నాందీప్రపితామహపితామహపితరః గోత్రపాద్యార్ఘ్యాదీన్నమః। విశ్వేదేవాః పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। నాందీప్రపితామహ పితామహ మాతరఃగోత్రాః। పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। విశ్వేదేవాః పాద్యార్ఘ్యాసనంనమ నాందీసపత్నీకమాతామహమాతుః పితామహమాతుః ప్రపితామహగోత్ర పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః సకలారాధనైస్స్వర్చితమస్తు। హిరణ్యాత్తదా గృహ పృథివ్యాంసర్వభూతానిసాగరాః సర్వదేవతాః। నాందీద్రవ్యం గృహీత్వా మోకరిష్యేకర్మసిద్ధయే। ఇదంనాందీద్రవ్యేణనాందీశోభనదేవతాః ప్రీయంతాం ఇతి నాందీసమాప్తిః॥

(౫) తా॥ నాందీతర్పణము॥ నాందీమాతృకాపూజను చేసిన పిమ్మ

(౩) తా॥ పుణ్యాహవాచనము॥ అఙ్కురకలశద్వయమునందును, వాస్తు దేవతను పూజించినపిమ్మట పాణిగ్రాయణసంకల్పములను జేసి "యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః" అనునదిమొదలుకొని "సిద్ధిరస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్తు" అను వఱకును జెప్పబడినవిధముగా పుణ్యాహవాచనమును జేయవలయును.

నాందీమాతృకాపూజనమ్.

(౪) ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ। యజమానస్య కాంతాయాః గర్భాధానాంగభూతం నాందీఆవాహనంఆచరిష్యే। తండులోపరిహరిద్రాస్వర్ణసహితబ్రాహ్మ్యాదిసప్తమాతృకాపూజయిత్వా। బ్రాహ్మ్యాది సప్తమాతృకా దేవతాభ్యోనమః ధ్యానాది ఉపచారపూజా। శోభనదేవతా ప్రీత్యర్థం నాందీ ఇదంపుణ్యాహవాచనంఆచరిష్యే। ఇహాదేవి సరిస్వతీశోభనే శుభదాయినీ। బ్రాహ్మ్యాదిమాతృకానాంచ మోదయేత్సర్వదేవతాః। శుభంశోభనంనాందీ ఆవాహనాదిసుముహూర్తమస్తు। ఇతినాందీఆవాహనసమాప్తిః॥

(౪) తా॥ నాందీమాతృకాపూజనము॥ పుణ్యాహవాచనమైన పిమ్మట సంకల్పమును జేసి "యజమానస్య కాంతాయాః గర్భాధానాంగ భూతః నాందీఆవాహనమ్" అనునది మొదలుకొని "నాందీఆవాహనాదిసుముహూర్తమస్తు" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత నాందీమాతృకాపూజన చేయవలయును.

నాందీతర్పణమ్.

(౫) ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః గర్భాధానాంగభూతంనాందీతర్పణం ఆచరిష్యే — నాందీవిశ్వేదేవానాంఅర్ఘ్యంనమః నాందీప్రపితామహపితామహతత్పితరః గోత్రపాద్యార్ఘ్యాదీన్నమః। విశ్వేదేవాః పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। నాందీప్రపితామహ పితామహ మాతరః గోత్రాః। పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। విశ్వేదేవాః పాద్యార్ఘ్యాసనంనమ నాందీసపత్నీకమాతామహమాతుః పితామహమాతుః ప్రపితామహాగోత్ర పాద్యార్ఘ్యాసనంనమః। సకలారాధనైస్స్వర్చితమస్తు। హిరణ్యాత్ కృత గృహ పృథివ్యాంసర్వభూతానిసాగరాః సర్వదేవతాః। నాందీద్రవ్యం గృహీష్య మాకరిష్యేకర్మసిద్ధయే। ఇదంనాందీద్రవ్యేణనాందీశోభనదేవతాఃప్రీయంతాం ఇతి నాందీసమాప్తిః॥

(౫) తా॥ నాందీతర్పణము॥ నాందీమాతృకాపూజను చేసిన పిమ్మట

"ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాంశుభతిథౌ" అనునది మొదలుకొని "నాందీశో
భనదేవతాఃప్రీయంతు" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత నాందీతర్ప
ణమును చేయవలయును.

—* అగ్నిప్రతిష్ఠాపనమ్. *—

(౬) అథపాణిగ్రహణాయవ్యసంకల్ప్య ఏవంగుణేత్యాది శుభతిథౌయజ
మానస్యధర్మపత్న్యాః ప్రథమరజోదర్శనకాలే ఆదిత్యాది నవగ్రహాణాం శుభ
ఏకాదశస్థానస్థలావాప్త్యర్థం పురాణోక్తప్రకారేణ పునఃసంధానాఖ్యం కర్మ
కరిష్యమాణః స్థలశుద్ధ్యర్థం స్థండిలోల్లేఖనాద్యగ్ని ప్రతిష్ఠాపనం ఆచరిష్యే వాలు
కామండలస్యోపరిస్థండిలే నిధాయవ్యావర్త్యైకసమిధం గృహీత్వా దక్షిణోత్త
రేరేఖాంలిఖిత్వా। పూర్వపశ్చాద్రేఖాంకృత్వా అగ్నింప్రజ్వాల్యతద్వ్యయంసమి
ధంఈశాన్యభాగేవిసృజ్యఅగ్నిప్రతిష్ఠాపనంఆచరిష్యే। మహాతేజంస్వర్ణవర్ణం
తేజోమంతంహుతాశనం। ద్వాదశక్రమసహితం దేవమండలేశానసంస్థితం। ఇత్య
గ్నింప్రతిష్ఠాప్య। అగ్నిమావాహనం। ఆచరిష్యే। ఏహ్యగ్నిఇహలోకేపక్షఃద్రా
దికాలసంస్థితాః। ఇత్యగ్నిమావాహనం। ఆచరిష్యే। జ్వాలితంసప్తజిహ్వంచనాత్వాం
నోహర్తః। ఇత్యగ్నిమావాహనం। వేదిం పృహ్యసమిధాద్యేర్గృహీత్వాత దేవసమి
ధౌకృత్యయామ్నైఋత్యాగ్నేయచతుర్దిక్షుసమిధఃనిధాయ అస్యామగ్రేనః।
భూతప్రేతపిశాచాద్యాగాత్మసావిఘ్నకారిణః। రక్షార్థం క్రియాం అత్రసమి
ధందిక్తక్షిపేత్। అగ్నిమూర్తిధ్యానం ఆచరిష్యే। సప్తహస్తశ్చతుశ్శృంగశ్చ మే
షారూఢస్తద్దేవహా। శక్తిత్వయుసమేతశ్చవిశ్వమూర్తిర్హుతాశన। త్రయత్రింశ
తిదేవానాంత్వంముఖేత్వప్రతిమానసః। ప్రార్థనాంపసనావందేహిప్రసమీసంప్ర
సాదయ। పాణిస్మఖాగ్నేమమసన్ముఖోభవ। అగ్నిమలంకరిష్యే। అగ్నయేన
మః। వహ్నయేనమః। వీతిహోత్రాయనమః। ధనంజయాయనమః జాతవేదసే
నమః హుతాశనాయనమః దేవప్రియాయనమః శ్రీయజ్ఞపురుషాయనమః ఇత్యలం
కృత్య। పాణిగ్రహణాయవ్య। సంకల్ప్య। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ। యజమాన
స్యకుటుంబస్యక్షేమస్థైర్య ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధ్యర్థం గర్భాధానాం
గభూతం ఆదిత్యాదీనవానాంగ్రహాణాంప్రీత్యర్థం వ్యాసోక్త ప్రకారేణనవ
గ్రహహోమాఖ్యంకర్మఆచరిష్యే। అత్ర అన్వాధానః। తత్ యథాసంభవ
దేవతానాం యథాసంభవద్రవ్య పరిహారార్థం యథాసంభవక్రియమాణం
అన్వాధానం। ఆదిత్యాదినవగ్రహాణాంనామాని అధిదేవతాప్రత్యధిదేవతా

నామానిప్రత్యేకంతంత్రోక్తప్రకారేణ సమిధాజ్యంతండులైశ్చ పృథక్ పృథక్ దేవతానామాన్యేకప్రకారేణ సమిధాజ్య తండులైశ్చ ఏవంప్రకారేణసమిధో ఆచరిష్యే। అగ్నయేనమః। అస్మిన్నవగ్రహహోమేఅన్వాధానప్రయుక్తాః సుముహూర్తమస్తు। పాత్రాదిదిషుసంమార్జనం। ఉత్తరాగ్రాన్ ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ స్తీర్య॥

(౬) తా॥ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనము॥ అట్లు నాంది సమాప్తమైన పిమ్మట ప్రాణాయామసంకల్పములను జేసి "యజమానస్య ధర్మపత్న్యాః" అనునవి మొదలుకొని "ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ స్తీర్య" అనునంతవఱకును చెప్పబడినవిధిచేత అగ్నిప్రతిష్ఠాపనమును జేయవలయును.

—* అథ గ్రహారాధనం. *—

(౭) అథప్రాణాయామ్యసంకల్ప్య। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ। యజమానస్యధర్మపత్న్యాః ప్రథమరజోదర్శనకాలేఆదిత్యాదీనాంనవానాంగ్రహాణాంశుభఏకాదశఫలావాప్త్యర్థం। గర్భాధానాంగభూతంగర్భాధానకాలేసుముహూర్తసిద్ధ్యర్థంపురాణోక్తప్రకారేణ భూపాత్రధానాదికలశస్థాపనంఆచరిష్యే। సముద్రమథనే దేవీ పర్వతస్తనమండలే। విష్ణుపత్ని నమస్తుభ్యం భూమిదేవినమోస్తుతే। ఇతిభూమిప్రార్థనా। గంగేచయమునేచైవ। ఇతికలశస్థాపనం। శిరశ్శ్రోత్రనేత్రఘ్రాణానాసౌష్ఠజింహ్వాస్తథైవచ। కంఠేకుక్షౌచ హృదయేకటిబాహూ తథాంగుళీః। ఊరూజానూచ పాదాంతం తత్తన్న్యాసపూరితం। పంచప్రాణప్రతిష్ఠాఖ్యాసన్నిధింకురుసర్వదా। ఇతిప్రాణప్రతిష్ఠాపనం। గణపతిపూజనం। ఆదిత్యాదినవగ్రహాణాఆవాహనంఆచరిష్యే। వేదీమధ్యే లలితకమలేకర్ణికాయాంతరస్థస్సప్తాశ్వశ్శ్వేతరుచిరవపుఃసర్వదత్త్వంద్విబాహుః। మాత్రేతస్మిన్బహువిధగుణైః కాశ్యపస్యసుతఃకాలింగాఖ్యోవిషయజనితఃప్రాఙ్ముఖంపద్మహస్తః॥ఆదిత్యరక్తచక్షుసహితవర్తులాకారమండలే గోధూమరాశౌదేవీసూర్యగ్రహమావాహయామి। చంద్రగ్రహమావాహనంనమఃఆచరిష్యే। ఆగ్నేయదిశాస్వరఖోడశాశ్వశ్వేతరేయజో యామునదేశజన్య। ప్రత్యఙ్ముఖశ్శ్వేతవస్త్రోపవీతోగదావరాంకోహేమకుంభకరాంకః॥ చంద్రం। శ్వేతవర్ణం। సహితసూర్యస్య ఆగ్నేయదిశా చతురస్రాకారమండలే తండులరాశ్యోపరి చంద్రగ్రహమావాహయామి। యాన్యేగదాశక్తిధరాముశీలః వరప్రదోయామ్యముఖోత్రిదత్తః॥ అవంతిసరితోషధరశ్రేకోటేహ గాత్రేభరద్వాజకులేప్రమా

తః।అంగారకగ్రహంరక్తవర్ణసహితసూర్యగ్రహస్యదక్షిణదిగ్భాగే త్రికోణా
కారమండలేబిల్వరాశౌపరికుజగ్రహమావాహయామి।బుధగ్రహారాధనంచ
రిష్యే।ఉదఙ్ముఖోమాగధదేశజశ్చఆత్రేయగోత్రశ్శరమండలస్థః । సఖడ్గచర్మా
సిగదాధరోగ్రహశ్శేశాన్యభాగే వరదఃప్రశాంతః । బుధగ్రహమావాహయా
మి। సహితసూర్యగ్రహస్యఈశాన్యదిగ్భాగేబాణాకారమండలేముద్గరాశౌప
రిబుధగ్రహమావాహయామి। బృహస్పతిగ్రహంఆచరిష్యే।సౌమ్యేచదక్షేదశా
రగ్రసపీఠేరథస్థితస్సౌమ్యముఖస్సుపీనః। దండాక్షమాలాజపపాత్రధారీ సింధో
శ్చదేశేవరదస్సుశీలః। బృహస్పతింసహితసూర్యగ్రహస్య ఉత్తరదిగ్భాగేదీర్ఘ
చతురస్రాకారమండలేచణకరాశ్యోపరి।బృహస్పతిమావాహయామి। శుక్రగ్ర
హంఆచరిష్యే।ప్రాచ్యాందిశభోజకటేసుజాతో భృగోస్సుతో పూర్వముఖశ్శ
ఖ్యాతః । సపంచవర్ణశ్శరథాధిరూఢోదండాక్షమాలాజపపాత్రధారీ । శుక్ర
గ్రహం శ్వేతవర్ణంసహితసూర్యగ్రహస్య త్రికోణాకారమండలేబర్బ్యరాశౌప
రిశుక్రగ్రహమావాహయామి । శనైశ్చరగ్రహారాధనంఆచరిష్యే । బాహాస
నోగృధ్రవధఃసుశీలఃప్రత్యఙ్ముఖఃకాశ్యపగోత్రతీవ । శనైశ్చరంనీలవర్ణం సహి
తసూర్యగ్రహస్యపశ్చిమదిగ్భాగేధనురాకారమండలే తిలరాశ్యోపరి శనైశ్చర
గ్రహమావాహయామి। రాహుగ్రహారాధనంఆచరిష్యే।సశూల్యచర్మేషువర
ప్రదశ్చసౌరాష్ట్రదేశే ప్రభవశ్చసౌరిః । యామ్యాననోనైఋత్యగఃకరాళో
సుశీలఖడ్గీవరదశ్చరౌద్రః । బర్బరదేశజశ్చశూర్పాసనసింహగమనశ్చధూమ్రసః।
రాహుంధూమ్రవర్ణంసహితసూర్యగ్రహస్యనైఋత్యదిగ్భాగే శూర్పాకార
మండలేమాషరాశౌపరిరాహుగ్రహమావాహయామి । కేతుగ్రహారాధనం।
ధ్వజాసనీజైమినిగోత్రజాతో ప్రభూతదేశశ్చసుచిత్రవర్ణః । యామ్యాశ్యనో
వాయువిచిత్రఖడ్గగృధ్రాసనోధూమ్రరథాధిరూఢః। కేతుంచిత్రవర్ణంవాయ
వ్యదిగ్భాగేధ్వజాకారమండలే కులత్థరాశౌపరి కేతుగ్రహ మావాహయామి।
ఇంద్రాదిలోకపాలకానావాహయామి। దుర్గాదిపంచదేవతామావాహయా
మి।దిక్పాలమావాహనమాచరిష్యే ఇంద్రమావాహనంచఐరావతగజారూఢం
శచీసహితాంసాంగాయవరుణకేవేభ్యస్సహితత్వం ప్రసీదభో ఇంద్రాయ ఐరావ
తారూఢాయవజ్రహస్తాయశచీపతయేఇంద్రమావాహనంనమః।అగ్నిమావా
హనంఆచరిష్యే।అగ్నింమేషంసమారూఢంజ్వాలాప స్త్రీస్వహాపతిః। సాంగా
యవరుణదేవేభ్యోసహిత ప్రసీదభో అగ్నయేమేషారూఢాయ జ్వాలాహస్తా

యస్వాహాపతయేఅగ్నిమావాహయామి । యమావాహనం । యమోయమ
హిషారూఢఃదండీశామాపతిస్స్వయం। సాంగాయయమాయమహిషారూఢా
యదండహస్తాయ యమాయఆవాహనంనమః । అథనైఋత్యంగనరారూఢం
పాశహస్తోదుమాపతిః । సాంగాయనైఋత్యాయనరారూఢాయమహాజేతా
య ఆవాహనంనమః । వరుణమావాహనంఅవరిష్యే । వరుణంమకరారూ
ఢంపాశహస్తంరుమాపతిం । సాంగాయవరుణాయ ఆవాహనంనమః । వా
యుమావాహనం । వాయవ్యంచ మృగారూఢం ధ్వజహస్తాం జనాపతిం।
సాంగాయవాయవ్యమావాహయామి । కుబేరావాహనం । సోమంయాశ్చస
మారూఢంఖడ్గచిత్రాపతిస్స్వయం । సాంగాయకుబేరాయ ఆవాహనంనమః
ఈశాన్యారాధనం । ఈశానంవృషభారూఢం శూలహస్తంగిరికాపతిం।సాం
గాయనీశ్వాలకమావాహనం। దుర్గాసింహాసనారూఢాసర్వాయుధపరిష్కృ
తా।సాంగాందుర్గామావాహయామి।క్షేత్రపాలం । క్షేత్రంచక్షేత్రపాలంచ
కుండలందండపాణినం । సాంగాయక్షేత్రపాలాయఆవాహనంనమః। వాస్తు
పురుషం। మందిరాదిగృహేషుభూషావాస్తుపురుషమందిరం । సాంగాయవాస్తు
పురుషాయనమః ఆవాహనంనమః। అభయంకరం। అభీష్టమంతయంఘోరమః
సాధింతయన్నపి। సాంగాయఅభయంకరాయనమఃఇదమావాహనం। ఆవా
హయామిత్ర్యంబకం। గౌరీపల్లభకౌమారేత్ర్యంబకంశూలపాణినం । సాంగ
యత్ర్యంబకాయనమఃఆవాహయామి। బ్రహ్మా । బ్రహ్మాహంససమారూఢం
మండలూవక్షమాలినం । సాంగంబ్రహ్మాణంఆవాహయామి। విష్ణుంతార్క్ష్య
సమారూఢంశంఖచక్రగదాధరం। సాంగంవిష్ణుమావాహయామి। వృషారు
ఢంమహారుద్రంశూలంపాశుపతంధరం।సాంగంరుద్రమావాహయామి।ఇమ
సర్వదేవతాఃషాదేవతాఃస్థిరోభవ । వరదోభవ । ఆదిత్యాదినవగ్రహాదే
తాదిక్పాలదుర్గాదిదేవతాఃసప్తవింశతిదేవతామావాహనం। ఆవాహితో
వ। సర్వాభ్యోదేవతాభ్యోనమః।ధ్యానాదిసర్వోపచారపూజాంనమః। హ
మాండాహిమామాసపాప్తిపర్యంతం తావత్వంసుస్థిరోభవ । బ్రాహ్మణేభ
సర్వకలశాఃదత్వా॥ అథయాత్రాసాధనం ॥ స్థాలీతండులపాత్రాణిప్రోక్షి
దర్వీమేఖచస్రుచౌప్రణీతపాత్రం ఆజ్యపాత్రంచ యథాక్రమం । తస్యోప
క్షిణేచఇధ్మబర్హిస్సదవతు। అగ్నిశ్చోత్తరదిగ్భాగే స్థాల్యాదితండులపా
[illegible] ప్రణీతాపాత్రాణ్యేతాని పాత్రా

సంస్కృత్య। తస్యోపరిఇధ్మస్థాపయిత్వా తదుత్తరతః దర్భబర్హిః సమాసాద్య ఇతిపాత్రా
సాదనం।ఆజ్యాయాజ్యస్థాలీంస్రువంచైవఇధ్మా బర్హిస్తథైవచేతి। ఏకప్రకారేణ
ప్రాదేశదర్భానాదాయ తదధిప్రదర్భాన్పవిత్రేస్థాప్య।పాత్రాణిప్రోక్ష్య।తస్మి
న్ప్రణీతాపాత్రమాదాయ పవిత్రే గ్రంథిం కృత్వా। అక్షతాన్నిక్షిప్య। జలే
నాపూర్య। అస్మిన్ పురాణతంత్రే।బ్రహ్మవరణంకృత్వా।న్యసేత్ఆచరిష్యే।ఇతి బృహ
స్పతయే।బ్రహ్మణే।ఇదంయజ్ఞం బృహస్పతయే।బ్రహ్మణే।బ్రహ్మణఇదంకర్మసాధయ।క్రియ
మాణతంత్రోక్తకర్మణి బ్రహ్మత్వేనకృత్వా। ప్రణీతాపూర్ణపాత్రేనిధాయ
ఆదిత్యాదినవగ్రహదేవతా తంత్రోక్తప్రకారేణప్రోక్ష్యామి।చతుర్ముష్టితండు
లాన్గృహీత్వా। తత్పాత్రేఅంతర్ధాయచతుర్వారంప్రోక్ష్యామి। తేనపాత్రే
ఆజ్యపాత్రేనిధాయపర్యగ్నికారణంకృత్వాస్థాల్యాదిద్రవ్యశుద్ధ్యర్థం। స్రుచాప్ర
...ద్రవ్యాణిప్రోక్ష్య అగ్నౌప్రతపనమార్జనంచేత్। ఇతిపర్యగ్నికరణం।
తత్ వహ్నౌనిక్షిప్యఘృతపాత్రంనిధాయ అగ్నేః పశ్చిమదిగ్భాగే బర్హిషి ఆజ్యం
నిధాయ సమాదాయదర్భాన్ సువాసనేభిః ... దర్భాంగుష్ఠాభ్యాం అగ్నౌప్రక్షిప్య
...ఘృతపాత్రాగ్రేగ్రాహయిత్వాపవిత్రంఉత్తారంప్రోక్ష్యదితి।
...ఘృతపాత్రంపశ్చాత్ ... అగ్నేప్లవితం ... ఆజ్యాద్యగ్నిసంలగ్న
త్వా। ఇధ్మాభిసార్య। అవఇధ్మం ... ఇతిఇధ్మానిదహతే ... ఆజ్యం ...
...ఇతిఇధ్మం నిక్షిప్య।అస్మిన్ప్రా
తేహాత్రనవగ్రహతంత్రేశిఖ్యప్రత్యేకం సుముహూర్తమస్తు। వాయవ్యాదిఆ
గ్నేయపర్యంతంస్రైషు ... ఈశాన్యాదినైరృత్యపర్యంతంఆజ్యధారాంహుత్వా। ఇతి
తంత్రోక్తప్రకారసమాప్తిః॥ అథనవగ్రహహోమః॥ సమిధః॥ అర్కః పలాశః
ఖదిరాః।అపామార్గస్తథైవచ। అశ్వత్థోదుంబరంచైవ శమీదూర్వా కుశాక్ర
మాత్। ఇతిసమిత్సంఖ్యా॥ అథనవగ్రహహోమాయంఆచరిష్యే। పద్మాసనః ప
ద్మకరో ద్విబాహుః పద్మద్యుతిః సప్తతురంగవాహః॥ దివాకరో లోకగురుః కిరీటీ
మయిప్రసాదంవిదధాతుదేవః॥ ఆదిత్యాయనమః। ఆదిత్యమావాహయామి। చం
ద్రం। శ్వేతాంబరః శ్వేతవిభూషణశ్చ శ్వేతద్యుతిర్దండధరోద్విబాహుః। చం
ద్రోఽమృతాత్మావరదః కిరీటీ శ్రేయాంసిమహ్యం విదధాతుదేవః। చంద్రం। కు
జం।రక్తాంబరోరక్తవపుఃకిరీటీచతుర్భుజోమేషగమోగదాభృత్। గదాధరో
రక్తాక్షోస్తు సదామమస్యాద్వరదః ప్రశాంతః। అంగారకాయనమః। అం
గారకం। బుధం॥ పీతాంబరః పీతవపుః కిరీటీ చతుర్భుజో దండధరశ్చ దేవః। శ్రే

యాంసితదన్తాపరితఃసుసన్నఃసింహాధిరూఢోవరదోబుధశ్చ। గురుః॥ పీతాంబరోపీతవపుఃకిరీటీచతుర్భుజోదేవగురుఃసుశాంతః। తథాపిదండంచకమండలుంచసదావతాత్ర్యంవరదోస్తుమహ్యం। గురు।శుక్రం। శ్వేతాంబరోశ్వేతవపుఃకిరీటీచతుర్భుజోదైత్యగురుఃసుశాంతః। తపస్ఫదండంచకమండలుంచజపంచవిభ్రిద్వరదోస్తుమహ్యం। శుక్రాయశుక్రం।శనిం। కృష్ణాంబరంకృష్ణవపుః కిరీటీగృధ్రస్థితఃశంఖకరోధనుష్మాన్। చతుర్భుజోసూర్యసుతఃసుశాంతఃసదాస్తుమహ్యంవరదోగదాభృత్॥ శనిమ్। నీలాంబరోనీలవపుఃకిరీటీఖడ్గీచధన్వీప్రకటీకృతాంగః। ప్రాకారమాలంకృతపూర్వగేహారాహుస్సదామేకుశలంతనోతు॥ కేతుః। చిత్రాంబరఃచిత్రవపుఃవిధుంతుదఃచిత్రభోగిముఃఅతసీపుష్పకాంతిః।ప్రకంసతోపేఅర్ధవపుస్స్రధూరః కేతుస్సదామాంకుశలంతనోతు॥ కేతవేనకేతుం।ఇతినవగ్రహహోమః।పూర్వవత్ శ్లోకేనఅష్టదిక్పాలకహోమః। మన్త్రాగణాధిపక్షేత్రపాలవాస్తోష్పతిఅభిమంకర శ్రీబ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరఏతాసప్తవింశతిదేవతాహోమః। పూర్వశ్లోకవత్ । పురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ నవగ్రహహోమః సమాప్తః॥

(౭) తా॥ గ్రహారాధనము॥ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనమునుచేసినపిమ్మట మగలపాత్రిణాగ్రహాణసంకల్పములనుజేసి "యజమానస్యశర్మణఃశాన్త్యర్థే" అనునవిమునలుకొని "నవగ్రహహోమస్స్వహాహః" అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రములచేత గ్రహప్రార్థన మొదలుకొని నవగ్రహ హోమాంతమువఱకును చెప్పబడిన కర్మములను చేయవలయును.

అథస్విష్టకృద్ధోమః.

(౮) తంత్రమధ్యక్రియామధ్యేవిత హోమాత్రహుతాశన । శుభస్స్వవరదోభవశేషేణాహుతికర్తయా। అగ్నయేనమః।సర్వకామసమృద్ధ్యర్థంసర్వాభిష్టప్రదాయక । క్రియాతంత్రసమృద్ధ్యర్థంశేషేణాహుతికర్తయా।ఇధ్మస్యాగ్రంధంవిసృజ్య। ఆజ్యాహుతేనఅగ్నిహుత్వామధ్యే మంత్రతంత్రలోపదోషపరిహారార్థంపి శేషాహుతింఆచరిష్యే।అనేనహోమేనసంపూర్ణతుష్టఃర్థంసర్వదేవతాప్రార్థనేష్యోసి ఇదంసర్వసంపత్ప్రదేహిమే । వేదీపూర్ణ హోమానంతఆచరిష్యే। పృథివ్యాదిషుభూతాని తుష్ట్యర్థం పావకోనలః । వేదీపూర్ణేనహోమేనదత్తమాజ్యంసమర్పయే। ఇతిస్విష్టకృద్ధోమః।

(౯) తా॥ స్విష్టకృద్ధోమము॥ అగ్నినవగ్రహహోమమునుచేసినపి

ౖటి "తంత్రమధ్యేక్రియామధ్యే" అనునదిమొదలుకొని "దత్తమాజ్యంసమ
ౖయ" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత స్విష్టకృద్ధోమమును
యవలయును.

అథపూర్ణాహుతిః.

(౯) స్మరతవాయుమిత్రంసప్తజిహ్వాద్విశీర్షంద్విపదషడక్షమస్య దేవంహో
వహ్యంజనంచ। ఘృతసహితసుపాత్రంశక్తిమన్నంస్రువౌచముమతుసకలసి
ౖచింతయేహంసవాహం। సర్వపూర్ణాహుతించైవ హోమాంతేనప్రతిష్ఠి
ం। ఆయుస్తేజస్కరంవిద్యాత్ప్రీయతాం అస్మిన్ తంత్రోక్తవః గ్రహహోమే
ర్ణాహుతిసుముహూర్తమస్తు। ఆజ్యపాత్రముత్తరతోనిధాయప్రణీతాపా
పురతస్స్థిత్వాసుభంశుభం॥ శోభనం ॥ పూర్ణపూర్ణసుపూర్ణశ్చ పూర్ణగం
త్రైస్సహ। ప్రణీతాపాత్రమాదాయఅక్షతాన్ శిరసిధారయేత్। అథప
స్తరణాన్ ఉత్తరాదిదక్షిణతోవిసృజేత్। బ్రహ్మాణాదక్షిణాందత్వా శ్రీయజ్ఞ
స్వరః ప్రీయతాం ప్రీతోభవతు। యజ్ఞేశ్వరాయదక్షిణాంగపూజాం ఆచరేత్।
యజ్ఞేశ్వరాయధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారపూజాంసమః। అథప్రదక్షిణన
మస్కారం। నమస్తేగజ్ఞభోక్త్రేనమస్తేహవ్యవాహన। నమస్తేవిష్ణవేమంత్రా
మసప్తజిహ్వాయతేనమః। గోవిందపుండరీకాక్షయజ్ఞేశపరమాధవ। రామ
కృష్ణహృషీకేశ నారాయణనమోస్తుతే। స్థాణుశ్శంభుశ్శివశ్శూలీ శర్వఈశా
శంకరః। పినాకీచంద్రమౌళిశ్చ సదాశివనమోస్తుతే॥ బలిదానం॥ భోఇంద్ర
త్రాగచ్ఛయజమానస్య। ఏవంప్రకారేణఅష్టదిక్పాలిందత్వా। ఇతి పురాణ
తంత్రోక్తప్రకారేణ నవగ్రహహోమఃసమాప్తిః॥

(౯) తా॥ పూర్ణాహుతి॥ స్విష్టకృద్ధోమమునుజేసినపిమ్మట "స్మరత
వాయుమిత్రమ్" అనునదిమొదలుకొని "ఏవంప్రకారేణ అష్టదిక్పాలిందత్వా"
అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత పూర్ణాహుతిని జేయవలయును.

* గర్భాధానాంగహోమః. *

(౧౦) ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమకాంతాయాః ప్రథమగర్భాదిస
ర్వగర్భసిద్ధ్యర్థంగర్భాధానహోమంఆచరిష్యే। సపత్రాద్యేణ తండులమాదా
య చేలసమిధఃనిధాయఉదకేనప్రోక్ష్య। అగ్నిపరిస్తీర్య దర్భద్వయంప్రజ్వా
ల్యలాజాంప్రదక్షిణీకృత్వా। తత్పూర్వావిసృజ్యఇతిహోమంజలంతథాఅగ్నిం
యురాకాశమేవచ। భూతాత్మకంచేహాభ్రంతం దేహేమేతుహుతాశన।

రసంస్పృష్ట్వాసుమేధో స్త్రీమమశక్తి స్తథైవచ । ఆత్మానంసంభవందేహిపుత్రం దేహిదివాకర। మిథునంగర్భసంజాతం దదమానాన్ ప్రసూతికాన్ । సుగుణం ధార్మికందేహియశస్వంతం క్రియాదయుతం। ప్రతాపవాన్ దేహిపుత్రంకీర్తివంతంచదేహిమే। ఆత్మానమాత్మసంభూతో రూపవాన్ రూపసంభవః। తత్పాలేపరమంపుత్రందేహిమేసర్వదేవతాః। పంచశ్లోకేన అగ్నిలాజాన్ సమాహ్య। ఇతిపురాణతంత్రోక్త ప్రకారేణ హోమః॥

(౧౦) తా॥ గర్భాధానాంగ హోమము॥ పూర్ణాహుతిని చేసిన పిదప "ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ" అనునది మొదలుకొని "పంచశ్లోకేన అగ్నిలాజాన్ సమాహ్య" అనుచు చెప్పబడిన మంత్రములచేత గర్భాధానాంగ హోమమును చేయవలయును.

✲ పునస్సంధానమ్. ✲

(౧౧) ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ ఔపాసనలౌకిక పాణిగ్రహణార్థం తంత్రోక్తప్రకారేణ పునస్సంధానంకరిష్యే । పాత్రేప్రణీతంఘృతలాజాహుత్వాగ్నిమన్త్రేణధాయ। పరిస్తరణాదిపూర్వాంగం కృత్వా । సమిత్ స్రుక్ స్రువాద్ విస్రస్యపాత్రాణీతంయదాద ప్రతిష్ఠాప్యత్వా। ఇతిప్రయోగః॥ వసిష్ఠ తేషుహోః దేవయాజనమాహుతాశన। మనుష్యసదోదేవమయినత్వాంసమర్పయ॥ఇతిశ్లోకః॥ సప్తసమిద్భోహుత్వా। కామంవాత్మసంభూత సర్వక్రతుషుసంస్థితః। దేవతామాజ్యమాహారమతిఽగాంతింప్రయచ్ఛమే । ఏభిశ్లోకైస్సప్తవారమాజ్యం హుత్వాసర్వప్రాయశ్చిత్తమాహారంవారిణాతంతుమతేసహా। గృహస్వామినుయాదత్తంసంగ్రహణంహుతాశన । ఏతైశ్లోకైస్సపరివారహరిద్రా తండులంసమర్పయేత్। ఇతిపునస్సంధానహోమసమాప్తిః॥ ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ ఔపాసనలౌకికపాణిగ్రహణార్థంసంధానసవక్రియాపరిహారణంఆచరిష్యే। కమలాసనశ్చసంభూతో సర్వక్రతుషుసంస్థితః । దేవానామాజ్యమాహారో అతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే॥ ఇత్యాజ్యకృచ్ఛ్రదానం । హిరణ్యగర్భగర్భస్థం హేమబీజంవిభావసో। అనంతపుణ్యఫలదమతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే ॥ ఇతిహిరణ్యకృచ్ఛ్రదానం॥ధాన్యంకరోషిదాతారంఇహలోకేపరత్రచ। తస్మైద్రవ్యప్రదానేనఅతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే। ఇతిధాన్యకృచ్ఛ్రదానం । ఇతికృచ్ఛ్రత్రయంచకృత్వా। ఔపాసనయోగ్యతాఫలసిద్ధిరస్తీతిభవంతోబ్రువంతు। యోగ్యతాఫలసిద్ధిరస్తు। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ అస్మాకం చతుర్విధఫలపురుషార్థసిద్ధ్యర్థం ఔ

పాసనంఆచరిష్యే । పునఃసంధానం॥ శేషంతండులాజ్యసమస్తహవీంషిధాయ॥ ఆజ్యమభిఘార్య।పర్యగ్నికరణం। అగ్నింప్రోక్ష్య। సమిన్ధనసహితమక్షితండులా న్నిక్షిప్య। తత్రతండులేద్వేభాగంకృత్వాఏకభాగంగృహీత్వావిష్ణవేహిరణ్యాత్రా యనమః। విధాత్రేనమః। ఇత్యాహుతిద్వయంఅగ్నౌనిక్షిపేత్। అథమహాత్రాం డాయనమః। విధాత్రేనమః।ఇత్యాహుతిద్వయంనిక్షిపేత్। సంస్కారాపనస్వత యేనమః॥

(౧౧) తా॥ పునస్సంధానము॥ అగ్నిగర్భాధానాంగ హోమమును, సమాప్తిచేయించినపిమ్మట "ఏవంగుణవిశిష్టాయాంశుభతిథౌ" అనునది మొదలుకొని "హిరణ్యాతండులాన్సమర్పయేత్" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత ఆజ్యహోమమును మొదలుగాగల కర్మములను భర్తతో జేయవలయును. పిమ్మట "ఏవంగుణవిశిష్టాయాంశుభతిథౌ ఔపాసనలోపప్రాయశ్చిత్తార్థమ్" అనునది మొదలుకొని "సంస్కారాపనస్వతయేనమః" అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రములచేత ఔపాసనాంగలోప ప్రాయశ్చిత్తమును చేయవలయును.

అథ అగ్న్యుపస్థానం.

(౧౨) సిద్ధిం దేహిమే యశోదేహి తేజస్వీభవ హవ్యవాహన । ఆయుస్తేజోబలం దేహిమే హవ్యవాహన । ఇత్యగ్నిముపస్థాయ। గోత్రాభివాదనం । మేధాధారణాం। ఘృతాంచీంఘృతకరీంపవిత్రజననీంసామంవిశ్వంనిసివిత్వానందకరీంఘృ శస్యాభిస్సర్వార్థసంపత్కరీం । దధ్యోభావిపశావరాడ్యసమాహోమ్యత్వైకమంత్రాశిసీ తేజోరాజ్యపిశేషపాపహారిణీం ఘృతసదాధార్యతాం । ఇతిమేధాధారణమ్॥

(౧౨) తా॥ అగ్న్యుపస్థానము॥ అగ్ని పునస్సంధానమను కర్మమును చేసినపిమ్మట "సిద్ధిం దేహిమే యశోదేహి...హవ్యవాహన" అను మంత్రముచేత, అగ్నిదేవునకు నమస్కారమును జేసి "ఘృతాంచీంఘృతకరీంపవిత్రజననీ" అనునది మొదలుకొని "సదాధార్యతాం" అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రముచేత గోత్రాభివాదనమేధాధారణములను జేయవలయును.

అథసమిధారోపణం.

(౧౩) సమిద్ధోనస్థదేవ్యాగ్నిః ఆగచ్ఛమమసన్నిధిం । జ్వాలాయజ్వాలరూపాయఃత్వశిక్షహుతాశన। ... సమిధారోప్య । అథాయుష్మత్రాసు పాయనమః। ఉదీచ్యాంప్రాజాం... గచ్ఛమహాదేవ గచ్ఛగచ్ఛహు

తాశన। ఇతిశ్లోకేనఅగ్నింవిసృజేత్। ఇతిపురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ హోమ సనోపస్థానసమాప్తిః॥

(౧౩) తా॥ సమిధారోపణము॥ అట్లుచేసినపిమ్మట " సమిధేనస్థలే హ్యగ్నిః" అనునదిమొదలుకొని "గచ్ఛగచ్ఛహుతాశన" అను మంత్రములచేత సమిధారోపణమును, అగ్న్యుపస్థానమును జేయవలయును.

* అథఫలప్రదానమ్. *

(౧౪) అథగర్భాధానస్యపంచఫలపూజాంకృత్వా। సఫలతాంబూల లడ్డుకపుష్పమాలికాసహగర్భింధారయేత్ । తతఃసువర్ణఫలదర్భాన్ గృహీత్వా। మూర్ధ్నోపస్పృశేత్ । పూర్వోక్తపంచశ్లోకాన్ పఠిత్వా। గర్భాధాన ముహూర్తోస్తుముహూర్తమస్తు। అథఫలతాంబూలదానం। తత్ లక్ష్మీనారాయణప్రీత్యర్థంసర్వేషాంసభాజనానాంగంధాదిసకలారాధనేనసః। ఫలంమ వోరథఫలంఫలదాదిసదానస్యాణాంపుత్రలాభాభివృద్ధ్యర్థ సుతఃశాంతింప్రయచ్ఛ మే। తాంబూలదానంనమః । తాంబూలస్వీకరంభద్రంబ్రహ్మావిష్ణుశివాత్మకం। తస్మాదస్యప్రదానేనఅతఃశాంతింప్రయచ్ఛ మే। ఇదంఫలతాంబూలదానేనసం తానగోపాలకృష్ణఃపుత్రంకామయమానస్య ప్రీయతాం। ప్రీతోవరదోభవతు। తతఃబ్రాహ్మణఆశీర్వాదః। పూర్వవత్ సభాజనస్య నూతనవస్త్రాభరణఅలం కరణందత్త్వా। ఇతిపురాణతంత్రోక్త నవగ్రహ పునఃసంధాన హోమసవిధి సమాప్తిః॥

(౧౪) తా॥ ఫలప్రదానము॥ అట్లుఅగ్న్యుపస్థానమును జేసినపిమ్మట "అథగర్భాధానస్యపంచఫలపూజాంకృత్వా" అనునదిమొదలుకొని "ప్రీతో వరదోభవతు" అనుటనునుచెప్పబడినమంత్రములచేత ఫలదానతాంబూల దానములనుచేయవలయును. మఱియును, బ్రాహ్మణాశీర్వాదము, సభాజన పూజను చేయవలయును. మఱియును, నూతనవస్త్రాభరణాలంకరణముల నివ్వవలయును. ఇట్లుపురాణతంత్రోక్త నవగ్రహపూజాదికముసమాప్తము.

* అథపుంసవనమ్. *

(౧౫) గర్భప్రభృతిమాసానిత్రృతీయంగర్భిణీస్త్రీయః। చతుర్థేవష్టమే వాపిస్త్రీణాంపుంసవనోవ్యతే। తత్ సమదిసేకర్తవ్యమితి । మంగళస్నానానం తరంభూషణవస్త్రాద్యలంకృత్వా। పురాణోక్తప్రకారేణ పుణ్యాహవాచనం కృత్వా ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమధర్మపత్న్యాః గర్భస్థపిండశుద్ధ్యర్థం

పుంసవనం ఆచరిష్యే। హరిద్రామయసూత్రాణి సప్తవింశతి తంతుభిః। బధ్నీయాద్గర్భరక్షార్థం తత్పిండాయుష్యవర్ధనం। ఇతి శ్లోకేన సూత్రం బధ్వా। ఔపాసనాగ్నిం ప్రజ్వాల్య। గోధూమ తండులాజ్యేన గుడపయసా సహ మిశ్రయిత్వా। అథ హోమః। ప్రథమే వరుణః సూర్యో ద్వితీయే శక్తి చంద్రమా। కుమారం తం సుతస్యైవ తృతీయే శివసంజ్ఞకం। బుధో గణపతి బ్రహస్తి చతుర్థమాసి సంయుతం। పంచమే గురురీశాన షష్టే గౌరీ భృగోసుతః। పదిదో సౌరిమిత్యుక్త సప్తమే మాసి సంజ్ఞకం। అష్టమే భైరవో రాహుః పుత్ర్యో శచీపతి శక్తయః। పృథక్ పృథక్ ద్వంద్వనామ సపూర్వోక్త ద్రవ్యవగ్రాసమాపయేత్। తతః సపుర్ణాహుతిః। హోమానుశేషం డథో దంపతి ప్రాశయేత్। ఇతి పురాణతంత్రోక్త పుంసవనం సమాప్తిః॥

(౧౫) తా॥ పుంసవనము ,,గర్భప్రభృతిమాసాని...పుంసవనోద్యతే,, గర్భధారణకాలము మొదలుకొని మూడవమాసమునందైనను, నాల్గవ మాసమునందైనను, ఆఱవమాసమునందైనను, పుంసవనమును చేయవలయును. మఱియు నా మాసములయందు శుభదినమునందు చేయవలయును. అట్టి యుక్తదినమునందు దంపతులు మంగళస్నానమును చేసి పిమ్మట నూతనవస్త్రములనలంకరించుకొని పురాణోక్తప్రకారముచేత పుణ్యాహవాచనమును చేసి ,,ఏవంగుణ జేత్యాదిశుభతిథౌ,, అనునది మొదలుకొని ,,పుంసవనం ఆచరిష్యే,, అనువఱకును చెప్పబడినవిధముగ సంకల్పమును జేయవలయును. అనంతరమందు ,,హరిద్రామయసూత్రాణి...దాయుష్యవర్ధనమ్,, అను మంత్రముచేత సూత్రమును బంధించి యౌపాసనాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేయవలయును. పిమ్మట ,,ప్రథమే వరుణ సూర్యౌ,, అనునది మొదలుకొని ,,ద్రవ్యవగ్రాసమాపయేత్,, అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత హోమమును జేయవలయును. పిమ్మట పూర్ణాహుతిని జేసి హోమానుశేషమును దంపతులిరువురును భుజింపవలయును. ఇట్లు పురాణతంత్రోక్తమైన పుంసవనవిధి సమాప్తమును బొందను.

* అథ సీమంతం. *

(౧౬) తత్పరదినే తంత్రోక్తప్రకారేణ సీమంతవిధిరుచ్యతే। ఏవంగుణ జేత్యాదిశుభతిథౌ మమ ధర్మపత్న్యాః గర్భస్థితా పిండస్య జ్ఞానోదయాయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం పురాణోక్తప్రకారేణ పుణ్యాహమాచరిష్యే। ఇతి సంకల్ప్య। పూర్వదినే పుంసవనశేషమగ్నిం ప్రజ్వాల్య। ఔపాసనం కృత్వా। సభార్యసంకల్ప్యాత్

ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమధర్మపత్న్యాః గర్భస్యాభివృద్ధ్యర్థం స్త్రీణాం గర్భాంతరసంతతపిండస్యసురూప సుగుణసుపుత్రాభివృద్ధ్యర్థం శ్రీసంతానగోపాలకృష్ణప్రీత్యర్థం సీమంతాంగఫలతాంబూలదానం కరిష్యే। అథ హోమాగ్ని స్త్రీణాం ప్రత్యక్షం భర్తృహస్తే వామనాసాపుటే సూత్రవస్త్రాంతరే ఔదుంబరసంపాత్యమితి। నవవస్త్రాద్యలంకృత్వా ఆశీర్వాదపూర్వోక్తసీరాం జనః॥ ఇతివ్యాఖ్యానమంత్రోక్తప్రకారేణ సీమంతసమాప్తిః॥

(౧౬) తా॥ సీమంతము॥ పుంసవనమును చేసిన పరదినమునందు సీమంతమును జేయవలయును. "ఏవంగుణేత్యాది శుభతిథౌ" అనునది మొదలుకొని "పుణ్యాహవాచనం కరిష్యే" అనువఱకును చెప్పబడినట్లుగ సంకల్పమును చేసి పూర్వదినమునందలి పుంసవనహోమాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసి యాఘారమును చేసి సభ్యార్చనమును చేయవలయును. పిమ్మట సభ్యార్చనమును చేయవలయును. పిమ్మట సంకల్పమును జేసి "మమధర్మపత్న్యాః" అనునది మొదలుకొని చెప్పబడినట్లుగ ఫలతాంబూలదానాదికమును చేయవలయును. ఇట్లని పురాణమంత్రోక్తసీమంతవిధానము ముగిసెను.

—✻ అథ జాతకర్మవిధిః. ✻—

(౧౭) అస్యకుమారస్య గర్భాంబుపానజనితదోషనివృత్త్యర్థం జాతకర్మ కరిష్యే। స్వర్ణరజతకాంస్యపాత్రాణి ఘృతదధిమధుమిశ్రితాని నవనీతమాక్షికైః సువర్ణేనాలోడ్య। కుమారాయ కుమారోయం జాతాం జాతాయ సువర్చసా। ఆయుష్మంతం యశస్వంతం తేజస్వీ మధుప్రాశనం। ఏవం శ్లోకేన శిశోః సువర్ణేన మధు త్రివారం ప్రాశయేత్। ప్రథమం ప్రాశయామి। ద్వితీయం ప్రాశయామి। తృతీయం ప్రాశయామి। జాతకర్మముహూర్తస్సుముహూర్తమస్తు। జాతకర్మసమాప్తిః॥

(౧౮) తా॥ జాతకర్మవిధి॥ "అస్యకుమారస్య... కర్మ కరిష్యే" అనుసంకల్పమును చేసి ఘృతదధిమధుమిశ్రితములైన స్వర్ణరజత కాంస్య పాత్రములనుదీసికొని నవనీతమాక్షిక సువర్ణములచేత నాలోడనము చేసి "కుమారాయకుమారోయమ్" అనునది మొదలుకొని "తేజస్వీమధుప్రాశనమ్" అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రముచేత శిశువునకుమూడుపర్యాయములు సువర్ణముచేత మధుప్రాశనము చేయవలయును. ఇట్లని జాతకర్మవిధానము సమాప్తము.

—* అథ నామకరణప్రయోగః. *—

(౧౮) కృష్ణోనంతోఽచ్యుతశ్చ వైకుంఠోథజనార్దనః। యోగీశః పుండరీకాక్షో వాసుదేవస్తథాహరిః॥ లక్ష్మీశ్శ్రీకమలాభద్రా సీతాసత్యాచరుక్మిణీ। మాధవీచంద్రికాభూమిఃతులసీజాహ్నవీతథా । ఏతానిస్త్రీపుంనామానిమార్గశీర్షాద్యనుక్రమాత్। ఇతిస్త్రీపుంసాంనామానిఅవకహడచక్రప్రకారేణనక్షత్రనామ లేఖయేత్। తండులరాశ్యోపరిహరిద్రయావైశ్యఃనామత్రయంలిఖ్య। అస్యకుమారస్యవ్యవహారనామయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం నామకరణమాచరిష్యే । మాస నామనక్షత్రనామనిజనామదేవతాభ్యోనమః। తతఃధ్యానావాహనాదిషోడశో పచారపూజాంఆచరేత్ । తతఃసభానుజ్ఞయానామత్రయ వాచనంకుర్యాత్। తద్యథా। ప్రథమంమాసనామానిద్వితీయంఋక్షనామచ।వ్యవహారస్యనామా నుక్రమేణతస్యఉచ్చరేత్। ఏవంప్రకారేణవాచ్యమితి।మాసనామనక్షత్రనామని జనామముహూర్తసుముహూర్తమస్తు। మాతాపిత్రోఃశిశోశ్చఆయుష్యాభివృ ద్ధిరస్తు।అథాశీర్వాదః। ప్రజాపతిః ప్రజామాయువర్షశతందదాతు। ఇతిపురా ణతంత్రోక్తప్రకారేణ నామకరణప్రయోగః॥

(౧౮) తా॥ నామకరణప్రయోగము॥ సంకల్పానంతరమందు "కృష్ణో నంతోఽచ్యుతశ్చ" అనునది మొదలుకొని "నక్షత్రనామ లేఖయేత్" అనువఱ కును చెప్పబడినప్రకారముగా, మంత్రములనుచ్చరించుచు తండులరాశియందు నామత్రయమును లిఖింపవలయును. పిమ్మట "అస్యకుమారస్య...కరణమా చరిష్యే" అనిసంకల్పమును చేసి "మాసనామనక్షత్రనామ...ఆయుష్యాభి వృద్ధిరస్తు" అనువఱకును చెప్పబడినవిధముగ నామకరణమును చేయవలయు ను. పిమ్మట నాశీర్వాదము మొదలగువానిని చేయవలయును. ఇట్లని పురాణ తంత్రోక్త నామకరణప్రయోగము సమాప్తము.

* అథ అన్నప్రాశనమ్. *

(౧౯) షష్ఠాష్టద్వాదశేమాసే అన్నప్రాశనకంతథా। ఆయురారోగ్య సిద్ధ్యర్థం పుష్టిదం కాంతివర్ధనం। ఇతిపుణ్యాహవాచనే అస్యకుమారస్య ఆయురా రోగ్యసిద్ధ్యర్థం పుష్టికాంతిద్వారా శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం। అన్నప్రాశనం ఆచరి ష్యే। సువర్ణపాత్రేరజతపాత్రేవా । పంచవిధపరమాన్నం పంచవిధభక్ష్యం వా। క్షీరఘృతమధుశర్కరాద్యాహారాన్నిక్షిప్య । దేవతాసమీపే అన్నపూ జాంకుర్యాత్। అవాయుదక్షిణానవాంబరేణదధ్యాజ్యఘృతపూరితరత్నపాత్రం

ధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారపూజాంకృత్వా తతఃపరమాన్నం భక్షయేత్। అన్నప్రాశనముహూర్తస్సుముహూర్తమస్తు। ఆశీర్వాదపూర్వకనీరాజనం। అన్నప్రాశనప్రయోగసమాప్తిః॥

(౧౯) తా॥ అన్నప్రాశనము॥ "షష్ఠాష్టద్వాదశేమాసే...కాంతివర్ధనమ్," ఆయురారోగ్యసిద్ధికొఱకుపుష్టినిగలుగఁజేయునట్టిదియును, కాంతిని గలుగఁజేయునట్టిదియును, అయినయన్నప్రాశనమును షష్ఠాష్టద్వాదశమాసములయందుఁజేయవలయునను శాస్త్రోక్తప్రకారముగ షష్ఠాష్టద్వాదశమాసములలోనిష్టమగుమాసమునందన్నప్రాశనమును జేయవలయును. అట్లుతననిష్టమైనమాసమునందలి శుభదినమునందు విఘ్నేశ్వరపూజ మొదలుకొని పుణ్యాహవాచనము వఱకును జేయదగినకర్మములను జేయవలయును. అనంతరమందు "అస్యకుమారస్య...ప్రాశనం ఆచరిష్యే," అనిసంకల్పమును జేసి బంగారుగిన్నెయందైనను, వెండిగిన్నెయందైనను, పంచవిధపరమాన్నములైనను, పంచవిధభక్ష్యములైనను, క్షీరఘృతమధుశర్కరాద్యుపహారములైనను, కొట్టి దేవతాసమీపమునందన్నపూజను జేయవలయును. అట్లుషోడశోపచారపూజనుజేసి పిమ్మటబాలునిచేత పరమాన్నమును భుజింపజేయవలయును. పిమ్మట నాశీర్వాద నీరాజనములను జేయవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన యన్నప్రాశనప్రయోగము ముగిసెను.

✽ అథ కర్ణవేధప్రారంభః. ✽

(౨౦) శుభదినేశుభేఋక్షే చంద్రతారాబలాన్వితే। యోగ్యమాసేశుభంవింద్యాత్కర్ణవేధస్యదృశ్యతే। ఇతికర్ణవేధాంగగణపతిపూజాం ఆచరిష్యే గణపతయేనమః ధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారపూజాంకృత్వా తతఃపరం। కర్ణవేధాంకుర్యాత్। ఇతిపురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ కర్ణవేధః సమాప్తిః॥

(౨౧) తా॥ కర్ణవేధప్రారంభము॥ "శుభదినేశుభే...వేధస్యదృశ్యతే," మంగళకరములగు తిథివారనక్షత్రములుగలకాలమునందు తారాబలచంద్రబలములను చక్కఁగజూచుకొని యోగ్యమగు మాసమునందు కర్ణవేధను చేయవలయును. అను ప్రమాణానుసారముగ శుభదినమునందు కర్ణవేధను చేయుటకు నిశ్చయింపవలయును. పిమ్మటవిఘ్నేశ్వరపూజనుచేసి కర్ణవేధను చేయవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన కర్ణవేధప్రయోగము ముగిసెను.

* అథ అక్షరారంభః *

(౨౧) శుభలగ్నే సుధీభిశ్చ చంద్రతారాబలాన్వితే । శ్రద్ధా మేధా ధృతి ప్రజ్ఞా విద్యా సుజ్ఞాన సిద్ధనే । తత్ప్రియుక్త గణాధ్యక్షం శారదాం పంచమాతృకాం । పూజయేచ్ఛక్తియుక్త్యా వలిఖితం గురురాజ్ఞయా । విద్యారంభమితి ప్రోక్తం ఆయుర్వర్చో బలం తథా ॥ ఇతి అక్షరారంభ సమాప్తిః ॥

(౨౧) తా॥ అక్షరారంభము॥ „ శుభలగ్నే సుధీ... జ్ఞానసిద్ధనే „ తారాబలచంద్రబలములతో గూడినదియును, మంగళకరములగు తిథివారనక్షత్రములతో గూడుకొనినదియునునగు దినమునందు శ్రద్ధ మేధ, ప్రజ్ఞ విద్య, సుజ్ఞానము, అనువివృద్ధియగుటకొఱకు నక్షరాభ్యాసమును జేయవలయును. మఱియును, „ తత్ప్రియుక్తగణాధ్యక్ష... ఆయుర్వర్చోబలంతథా „ అట్టిశుభదినమునందు విఘ్నేశ్వరపూజను, శారదాపూజను, చేసినపిమ్మట, ఆయుర్వర్చోజ్ఞానాదు లభివృద్ధినొందుటకు దగిన యక్షరాభ్యాసమును జేయవలయును: ఇట్లని యక్షరాభ్యాసప్రయోగము ముగిసెను.

* అథ చౌలప్రారంభః *

(౨౨) తదంగ పుణ్యాహవాచనం నాందీ। యజమానకుమారస్య చౌలహోమంకరిష్యే స్థలశుద్ధ్యర్థం తంత్రోక్తప్రకారేణ అగ్నిప్రతిష్ఠాపనం కరిష్యే। అగ్నిమూర్తిధ్యానంకృత్వా। యజమానకుమారస్యజననాదారభ్యఏతత్క్షణపర్యంతంసంభావితసమస్తపాపక్షయార్థం ఉత్తరోత్తర యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం పురాణోక్తప్రకారేణ చౌలహోమం కరిష్యే। ఇతిసంకల్ప్య। తత్ర యథాసంభవతంత్ర వ్యవహారార్థం యథాసంభవద్రవ్యైః సమిత్సంతండులాజ్యద్రవ్యైః పురాణతంత్రే గృహ్యసద్యోగఆరాధ్యే। కర్మణ్యాధాయ చౌలహోమ అన్వాధానం। ముహూర్తసుముహూర్తమస్తు । పరిస్తరణాదిపాత్రాసాధనంకృత్వా। ప్రీహియవమాషతిలగోధూమానాంపృథక్పాత్రాణి శరావాణి నిధాయ। చౌలహోమే బ్రహ్మత్వం దత్వా పూర్వవత్ క్రియాతంత్రేషుగ్రాహ్య। అగ్నింబ్రహ్మాణంఅలంకృత్వా। త్రయోదశసమిద్భిః పూర్వోక్తఇధ్మాధానశ్లోకైః। అగ్నౌ ఇధ్మ సమర్ప్య పూర్వవత్ క్రమేణఆజ్యాహుతిర్హుత్వా శేషేణస్విష్టకృతమిత్యాదిపూర్ణాహుతిపర్యంతంకృత్వా । ప్రణీతాపాత్రస్యపుష్పాక్షతైః శిరసి ధారయేత్। అథకుమారస్యశిరసికుంభోదకేనప్రోక్ష్య। నవనీతేన శిరసిప్రదక్షిణంకృత్వా। త్రిశద్దర్భాన్ గృహీత్వా। క్షురే

ణయేనసవితాబృహస్పతేయల్ క్షురేణ తేనవచసా సూర్యేణతత్సవితావహః।
ఇతిశ్లోకైః దక్షిణకర్ణ ప్రదేశే శిరఃపృష్ఠమూలేచ వామకర్ణప్రదేశే త్రీన్ ద
ర్భాన్ విచ్ఛిద్యతత్కుమారాంజలౌనిక్షిపేత్। గోమయేన వ్రీహియవమాషతి
లగోధూమాన్ విక్షిపేత్ । గచ్ఛగచ్ఛ మహాదేవేతి హోమశేషం సమాప్య।
సమాప్తిః॥

(౨౨) తా॥ చౌలప్రారంభము॥ముందుగా చౌలకర్మాంగమైనపుణ్యా
హవాచనమును జేయవలయును. పిమ్మటనాందిని ముగింపవలయును. పిమ్మట
,,యజమానకుమారస్య...ప్రతిష్ఠాపనంఆచరిష్యే,, అనుమంత్రముచేత సం
కల్పమునుచేసియగ్నిమూర్తిధ్యానమునుచేయవలయును. అంతటమరల,,య
జమానకుమారస్య...చౌలహోమంఆచరిష్యే,, అనిసంకల్పమును జేయవల
యును. పిమ్మట ,,తత్రయథాసంభవ...ఆచరిష్యే,, అని సంకల్పమునుచేసి
,,ఇత్యగ్న్యాధాయ,, అనునదిమొదలుకొని ,,శిరసిధారయేత్,, అనువఱకును
చెప్పబడినయన్వాధానాది పూర్ణాహుతివఱకునుగల కర్మములనుచేయవల
యును. అనంతరమందు బాలునియొక్క శిరస్సునందు కుంభోదకముచేతప్రో
క్షణనుచేయవలయును. పిమ్మట నవనీతఘృతముచేత శిరస్సునందు మర్దనము
నుజేసిమూడుదర్భలనుగ్రహించి ,,క్షురేణయేనసవితా...తత్సవితావహః,,
అను శ్లోకములచేత దక్షిణకర్ణ ప్రదేశమునందు శిరఃపృష్ఠమూలమునందు
వామకర్ణప్రదేశమున మూడుదర్భలను ఛేదించి కుమారుని దోసిలియందుం
చవలయును. పిమ్మటగోమయముచేత వ్రీహియవమాషతిల గోధూమముల
నుంచి ,,గచ్ఛగచ్ఛమహాదేవ,, అని హోమశేషమును సమాప్తిని బొందింప
వలయును- ఇట్లని చౌలవిధి సమాప్తము॥

❁ అథోపనయనప్రారంభః ❁

(౨౩) ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమకుమారస్య స్వధర్మయోగ్యతా
సిద్ధ్యర్థం పురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ ఉపనయనమాచరిష్యే। ఇతిసంకల్ప్య, కౌ
పీనంధారయిత్వా। స్వధర్మయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం గోపీచందనధారణం ఆచరిష్యే
జలక్రీడాసుగోపీనాం వ్యాగావత్యాంభవంతథా। గోపీచందనమిత్యుక్త్వామతః
శాంతింప్రయచ్ఛమే। ఇతిగోపీచందనధారణం। స్వధర్మపరితోషాయ సుము
హూర్తేవఆచరేత్। అథమంగలాష్టకంపఠిత్వా। ఉపనయనముహూర్తసుము
హూర్తమస్తు। అస్యాయంక్రమః। వస్త్రాజినోపవీతంచమౌంజీదండప్రదాయ

కం। నామత్రయోపదేశకం సర్వశుద్ధ్యత్సుసమాహృతం। ఏవంగుణేత్యాది శుభ
తిథౌ మమస్వధర్మయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం హరిద్రావస్త్రధారణంఆచరిష్యే। పుష్టిం
హరిద్రాసంయుక్తంధారయేద్వృద్ధిరూపకం। ఆయుర్బలంయశోసౌఖ్యం। ప్రా
ణాంధారణంశుభం। మమశుచిత్వసిద్ధ్యర్థం అంజనధారణం ఆచరిష్యే। పంచ
భూతాత్మకోవాయురూపం అంజనమేవచ। శుచిత్వంధర్మసిద్ధ్యర్థం అంజనం
ధారణంశుభం। ఇతిఅంజనధారణం। తండులస్యోపరిహరిద్రాయుక్తజీవ
తాంనిధాయ। ధ్యానావాహనాదిపూజాంకుర్యాత్। దానమంత్రం। ఉపవీతం
తుయద్దానంబ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకం। బ్రాహ్మణస్యకరేదత్వాధారయేత్స్వకా
లికే। ఇతిఉపవీతదానం। మమస్వధర్మయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం ఉత్తరోత్తర ఆయు
ష్యాభివృద్ధ్యర్థం శ్రేయోభివృద్ధ్యర్థం యజ్ఞోపవీతధారణంఆచరిష్యే। మంత్రం।
శుభంత్రినవసూత్రంతుపవిత్రంపాపనాశనం। ఆయుస్తేజోయశస్సౌఖ్యంవటు
కర్మక్రియాత్మకం। యజ్ఞోపవీతీకృతభోగ్యరాజో గణాధిరాజోచ్యుత పాదప
ద్మం। ఏతత్ శ్లోకద్వయేనయజ్ఞోపవీతధారణం। మమశరీరశుద్ధ్యర్థం మౌంజీధా
రణంఆచరిష్యే। తండులస్యోపరిమౌంజీపూజయేత్। త్రిమూర్తిగుణసంయు
క్తంగ్రంథిద్వయసమన్వితం। రజ్జురూపాత్మకం మౌంజీధారయేద్ధర్మసాధనం।
ఇతిమౌంజీధారణం। దండః। గోసర్పనివారణార్థం దండధారణం ఆచరిష్యే।
తండులస్యోపరిదండపూజాంకుర్యాత్। గోసర్పభయనాశాయదండంసర్వగు
ణాత్మకం। పవిత్రంధారయామ్యద్య దండధారణమేశుభం। ఇతిదండధార
ణం॥ ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమకుమారస్యనామత్రయోప యోగ్యతా
సిద్ధ్యర్థంశరీరశుద్ధ్యర్థం శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థంతదంగత్వేన బ్రాహ్మణపూజాం
ఆచరిష్యే। శ్రీనగరేశ్వరరూపాయ బ్రాహ్మణాయగంధాదిసకలారాధనేష్వ
ర్చితంనమః। నామత్రయోపదేశయోగ్యతాసిద్ధిరస్తు। వస్త్రాలంకారసంయుక్త
భూషణందక్షిణాంతథా। ఆచార్యంపూజయేద్యస్తుప్రణామంచ త్రైలోక్యకం।
ఇత్యాచార్యపూజావిధిః॥ తదుపరితత్కులస్థానాం ప్రణమ్యతతఃజనః పూజా
మాచరిష్యే। తంప్రణమ్యఉపదేశస్యశక్త్యాసంకల్పయేత్। వృషారోహం నకుర్వీత
నకూపమవరోహయేత్। నగ్నస్నానంనకుర్వీతపరస్త్రీంగవసంచరేత్। దేవ
తాబ్రాహ్మణపూజాచస్వధర్మాచరణంతథా। ధర్మార్థకామసహితాస్వస్త్రీ
నయనకాంక్షిణః। దేవతాగురుమిత్రేభ్యః ప్రాతఃసంధ్యాంసదాచరేత్। ఇత్యా
దితానిధర్మాణిస్వస్థచిత్తా సుఖీభవ। ఏవంకుమారస్యపితుఃశిష్యా। అభ్యాప

శ॥ అచ్యుతాయ అనంతాయగోవిందాయనమోనమః । ఇతినామోపదేశం
చవ్యాసోక్తం లోకపావనం । ఇతినామోపదేశః । ప్రాతర్బ్రాహ్మ్యాహ్నసా
యాహ్నత్రిమూర్తి వేదమాతరః। చతుర్వింశత్యక్షరరూపా గాయత్రీధ్యాన్యతేన
మః।ఇతివ్యాసోక్తజపః। ఏవంగుణవిశిష్టాయాంశుభతిథౌ ప్రాతస్సంధ్యావందన
యోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఛాయాసమేత శ్రీసూర్యనారాయ
ణప్రీత్యర్థంఅర్ఘ్య త్రయంఅహంకరిష్యే। దినాకరనమస్తుభ్యం పాపమున్నంచ ఉద్ధ
ర। త్రయీమయీనవిశ్వాత్మన్ గృహాణార్ఘ్యంనమోస్తుతే। ఏహిసూర్యసహ
స్రాంశోతేజోరాశిజగత్పతే । అనంతపాహిమాంభక్త్యాగృహాణార్ఘ్యంన
మోస్తుతే। ఉదయేబ్రహ్మణోరూపంమధ్యాహ్నేతుమహేశ్వరః । సాయా
హ్నేధ్యాయతేవిష్ణుస్త్రయీమూర్తిదివాకరః॥ఇదమర్ఘ్యంనమః । ఇత్యర్ఘ్యత్ర
యందత్వా । ఇతిశ్లోకత్రయేణకుమారస్యాంజలినాముక్త్వా ప్రనాళపూర్ణనారి
కేళగంగాజలైస్సహఅర్ఘ్యత్రయందత్వా।అథఉపస్థానం॥ కాళింగగృహమా
ద్యభాగదలయంప్రాచీముఖంపద్మలం రక్తరత్నవిభూషితధ్వజరథంసద్గంధ
వస్త్రాదికం । సప్తాశ్వంకమలద్వయాంచితకరంపద్మాసనంకోటిశంమేరోర్నిత్య
గిరిప్రదక్షిణకరంసేనామహోభాస్వరం। ఇతిసూర్యనారాయణోపస్థానమ్॥అ
థాగ్నికార్యం। ఏవంగుణవిశిష్టాయాంశుభతిథౌమమఆయుష్యసుగుణానేకసురూప
మంగళాభివృద్ధ్యర్థంశ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థంసాయంప్రాతరగ్నికార్యంఅహంకరిష్యే
అగ్నిమూర్తిధ్యానాదిఅలంకారంకృత్వా ఆధారమగ్నిసమిధావహ్నేశ్రేయో
భివర్ధిని।జాతవేదప్రసీదస్వగృహాణసఫలంకురు। అగ్నయేనమః। వర్చసాఇతిక
రద్వయంతాప్య। ముఖంస్పృశ్యమేత్।తతఃఅగ్నిముపస్థానం। శ్రియందేహియ
శోదేహితేజస్వీచపలుతాశన। ఆయుస్తేజోబలందేహి నమస్తేహవ్యవాహన।
ఇత్యగ్నిమభివాద్య। తదనంతరంభస్మధారణం। ఇతి తంత్రోక్తప్రకార అ
గ్నికార్యంసమాప్తం । అథభాసింగధారణం॥ శోభనంశీర్షమారోహభాస
యంతిముఖంశుభం । అలంకురుష్వసతతంశ్రేయాంసిబహుసంమతం। జామ
దగ్నిస్త్రియంభూమిఃశ్రద్ధామైసముపాహరేత్ । తత్వాయుస్యమహాతేజాబ
ధ్నామిసహవర్చసా. ఇతిభాసింగధారణం।అథపూర్ణాహుతిః। సర్వంపూర్ణా
హుతించైవ పితౄణాంతేచప్రతిష్ఠితం । ఆయుఃశ్రేయస్కరంవృద్ధిం ప్రీయ
తాంపావకోనలః। ఇతిపూర్ణాహుతిః॥ గచ్ఛగచ్ఛమహాదేవేతి। పితౄణాంసం
తృప్త్యైః॥ అథమాతృభిక్షా॥ భిక్షాందేహీభవంతీతి। భిక్షాన్నద్వే సుకర్ణనా త్రై

క్షురకాన్తైఃసహగోధూమతండులైః సహదక్షిణాందత్వా। తదుపరి ఉపనయనాంగసభాపూజాంకుర్యాత్। తాంబూలసహదక్షిణాందత్వా। ఇతిపురాణతంత్రోక్తఉపనయనప్రయోగఃసమాప్తిః॥ తత్పరదినే। పుణ్యాహాంతేత్వాదండమౌంజీమజినంవిసృజ్య। తదంగదీక్షాహరిద్రావస్త్రంవిసృజ్య।నూతనవసనంధారయేత్। తదుపరిసంతతమాధవపూజాంఆచరేత్। పూజాసంపూర్ణానంతరంవిధ్యుక్తస్వంకుర్యాత్। అథతర్పణవిధిః॥ దేవర్షీంశ్చపితౄంశ్చైవసగణాన్సపత్నీకాన్। తత్పితాచసపుత్రాంశ్చతర్పయామియథాక్రమమితి। సవ్యోపవీతీదేవాంశ్చనివీతీఋషయస్తథా। అపసవ్యపితౄణాంచతర్పయామివిధిస్మృతం। తతఃసవ్యేన॥ దేవాన్తర్పయామినమః। దేవగణాంస్తర్పయామినమః। దేవపత్నీస్తర్పయామినమః। దేవపితౄన్ స్తర్పయామినమః। దేవపుత్రాంస్తర్పయామినమః। సర్వేభ్యోదేవేభ్యస్తర్పయామి స్తర్పయామినమః। నివీతి। ఋషీంస్తర్పయామినమః। ఋషీణాం స్తర్పయామినమః। ఋషిపత్నీం స్తర్పయామినమః। ఋషిపితౄన్ స్తర్పయామినమః। ఋషిపుత్రాం స్తర్పయామినమః। సర్వాన్ఋషీన్ స్తర్పయామినమః। ప్రాచీనావీతి। పితౄన్ స్తర్పయామినమః। పితృగణాం స్తర్పయామినమః। పితృపత్నీ స్తర్పయామినమః। పితృపుత్రాన్ స్తర్పయామినమః। సర్వాన్‌పితౄన్ స్తర్పయామినమః। ఇతిపురాణతంత్రోక్తదేవఋషిపితృతర్పణం సమాప్తయామినమః॥

(౨౩) తా॥ ఉపనయనవిధి॥ “ఏవంగుణేత్యాది...ఉపనయనమాచరిష్యే” అనిసంకల్పమునుచేయవలయును. పిమ్మటకౌపీనమును ధరింపవలయును. అంతట, “జలక్రీడాసుగోపీనాం...సుముహూర్తేచఆచరేత్” అను మంత్రముచేత గోపీచందనమునుధరింపవలయును. పిమ్మట మంగళాష్టకమునుపఠించి “ఉపనయనము...వస్తు” అనిచెప్పవలయును. అంతట “వస్త్రాజినోపవీతంచ” అనునదిమొదలుకొని “వస్త్రధారణమాచరిష్యే” అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములనుచ్చరించుచు సంకల్పమును జేయవలయును. పిమ్మట క్రమముగ, అంజనధారణము, ధ్యానావాహనాదిపూజనుచేయవలయును. పిమ్మట, “ఉపవీతంతుయద్దానం...త్సర్వకాళికే” అనుమంత్రముచేత ఉపవీతదానమునుచేయవలయును. అంతట “మమస్వధర్మ...ధారణం ఆచరిష్యే” అనిసంకల్పమునుచేసి “శుభంత్రినవసూత్రంతు...చ్యుతపాదపద్మమ్” అనుమంత్రముచేత యజ్ఞోపవీతధారణను చేయవలయును. అంతటమౌంజీధారణకు

గాసంకల్పమునుచేసి తండులరాశిమీద మౌంజీపూజను చేయవలయును. పిమ్మట "ప్రేమాగ్రీరుసా...ర్ధర్మసాధనమ్" అనుమంత్రముచేత మౌంజీధారణను చేయవలయును. పిమ్మటమరలసంకల్పమునుచేసి బియ్యపురాశిమీద దండమునుపూజించి "గోసర్పభయ...రణమేశుభమ్" అను మంత్రముచేత దండధారణను చేయవలయును. పిమ్మట "ఏవంగుణేత్యాది...పూజాం ఆచరిష్యే" అనిసంకల్పమునుచేసి "శ్రీనగరేశ్వరరూపాయ బ్రాహ్మణాయ" అనునదిమొదలుకొని "ప్రణామంభక్తిపూర్వకమ్" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత ఆచార్యపూజను చేయవలయును. పిమ్మట తత్పురస్థులకు నమస్కారమునుచేసి జనకపూజనుగుఱించి సంకల్పమునుచేయవలయును. పిమ్మట "తంప్రణమ్యఉపదేశస్యాశంకల్పయేత్" అనునది మొదలుకొని "వృషారోహంచకుర్వీత" అనునదిమొదలుకొని "స్వస్థచిత్తోసుఖీభవ" అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత తండ్రియగువాడుపదేశమును చేయవలయును. పిమ్మట, అచ్యుతానంతగోవిందనామత్రయోపదేశమును తండ్రిచేతచేయింపవలయును. అంతట "ప్రాతర్మధ్యాహ్నసాయాహ్న" అనునది మొదలుకొని "గాయత్రీభాస్వతేనమః,, అను మంత్రముచేత వ్యాసోక్తజపమును చేయవలయును. పిమ్మట ,, ఏవంగుణేత్యాది...అర్ఘ్యత్రయందత్వా ,, అనువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత అర్ఘ్యత్రయమును చేయవలయును. పిమ్మట, ,,కాళింగ గృహమాద్య భాగనిలయం... సూర్యనారాయణాయనమః,, అనుమంత్రముచేత ఉపస్థానమును చేయవలయును. పిమ్మట ,,ఏవంగుణేత్యాది...కార్యంఆచరిష్యే,, అనిసంకల్పమునుచేసి ,,అగ్నిమూర్తిధ్యానాది,,అనునదిమొదలుకొని,,బధ్నామిసహవర్చసా,, అనుమంత్రమువఱకును చెప్పబడిన మంత్రములచేత అగ్నికార్యభాసింగధారణములను చేయవలయును. పిమ్మట ,,సర్వంపూర్ణాహుతింకృత్వా...గచ్ఛగచ్ఛమహాదేవ,, అనుమంత్రముచేతపూర్ణాహుతినిచేయవలయును. పిమ్మట,,భిక్షాందేహి...సహభిక్షాందత్వా,, అనుమంత్రముచేత మాతృభిక్షనుపుచ్చుకొనవలయును. పిమ్మట,ఉపనయనాంగసభాపూజనుచేయవలయును. అనంతరమందు తాంబూలదక్షిణాదికమునీయవలయును. ఇట్లనిపురాణతంత్రోక్తమైన యుపనయనప్రయోగము సమాప్తమయ్యె. ఈవిధముగనుపనయనమునుచేసికొనిన మరుదినమునందు పుణ్యాహవాచనమునుచేసి దండమును, ముంజను, అంజనమును విసర్జింపవలయును.

మఱియును, ఉపనయనాంగమైన దీక్షాహరిద్రావస్త్రమును విడిచిపెట్టవలయు ను. అంతటనూతనవస్త్రమును ధరింపవలయును. అనంతరమందువసంతమా నవపూజనుచేసిపూజసంపూర్తియైనపిమ్మట విఘ్నోత్సవమును చేయవలయును.

* అథ వివాహప్రకరణమ్. *

(౨౪) తత్రవరపరీక్షాలక్షణం। విద్యాబుద్ధిస్తువిప్రాణాం బాహుజం క్షత్రియాణాంతథా। ధనవృద్ధిస్తువైశ్యానాంధాన్యవృద్ధిస్తుశూద్రజః। అత్రవిశేష మాహ॥ శీలంరూపజకీర్తిసద్గుణయుతాంఅర్థానురం అర్థజంతూలాదిక్రయ తంత్రజాలనుశీలంవిద్యాప్రియం ధార్మికం। మాతృధాత్రిపితృసబాంధవజనైః కాంతంసదాబుద్ధిమాన్। ఏవంసద్గుణభూషణంవరమహంసంప్రార్థయేభక్తి తః। మాణిక్యాదిసువర్ణపరీక్షావ్యవహారిణః। వరశ్రేష్ఠస్తువైశ్యానాం ధా ర్మికంబ్రాహ్మణప్రియం। ఇతిపురాణతంత్రోక్తవైశ్యవరపరీక్షాసమాప్తి॥

(౨౪) తా॥ వివాహప్రకరణము॥ వరపరీక్షాలక్షణము॥ "శీలంరూప జకీర్తి...బ్రాహ్మణప్రియమ్" మంచి స్వభావముగలవాడును, మంచిరూప ముగలవాడును, మంచిగుణములుగలవాడును, ద్రవ్యార్జనసమర్థుడును, విశేషము గద్రవ్యముగలవాడును, క్రయవిక్రయవ్యాపారములయందు మిగుల సమర్థుడు ను, విద్యాంసులయందు ప్రీతిముగలవాడును, ధర్మబుద్ధిగలవాడును, తల్లిదం డ్రులయందును, అన్నదమ్ములయందును, బంధువులయందును, ప్రీతిముగల వాడును, సకల సద్గుణములుగలవాడును, నగు వరునిగని వరింపవలయును. మఱియును, మాణిక్యాదులను పరీక్షించుచు జీవించువాడు వైశ్యులలోను త్త ముడు. మఱియును, ధార్మికుడును, బ్రాహ్మణప్రియుడునునగు వైశ్యుడు వర నోత్తముడు. బ్రాహ్మణులలో విద్యాధికులు గల బ్రాహ్మణుడును, క్షత్రి యులలో బాహుబలముగలవాడును, వైశ్యులలో నధికధనవంతుడును, శూ ద్రులలోవిశేషముగ ధాన్యసమృద్ధిగలవాడును, కన్యాదానమును పొందుటకు దగినవారలనితెలిసి యిట్టిగుణములుగల వైశ్యునివరింపవలయును. ఇట్లువైశ్య వరపరీక్ష సమాప్తము.

* అథ నిశ్చయతాంబూలమ్. *

(౨౫) మాంగల్యద్రవ్యాణి వస్త్రాభరణైస్సహావలోకన్యార్థమాగ త్య పాణిగ్రహపరిణయనయోర్వరస్యదక్షిణభాగేకన్యాస్థాపయేత్తదా। అత్రకు లశీలవయోరూపవిత్తవిద్యాయుతోపివ॥ వరాయరూపయుక్తాయకన్యాంద

ద్వ్యర్థసౌభాగ్యత్వం। ఇతిశాస్త్రోక్తంవిచార్య॥ అథవాగ్దానాంగభూత గణపతి పూజాంఆచరిష్యే। గణపతయేనమః। ధ్యానావాహనాదిపూజనంనమః। దేవేంద్రాణినమస్తుభ్యం దేవేంద్రప్రియభామినీ। వివాహదానమారోగ్యంకన్యాదానంచదేహిమే॥ ఇతిశచీప్రార్థనా॥ కన్యాపూర్వకం॥ గోత్రప్రవరాదిత్రిపురుషోద్దేశాక్రమేణోచ్చార్య। వాచాదత్తామయాకన్యా పుత్రార్థంస్వీకృతాత్వయా। కన్యావలోకనవిధౌనిశ్చితత్వంసుఖీభవ। ఏభిఃశ్లోకైఃకన్యాజనకస్యవాచ్యం। తాంబూలాదికందత్వా। తత్రవరపితాచదత్వా। ఏతత్ శ్లోకంవరస్యపితావాచయేదితి। తాంబూలాదికందత్వా। వాగ్దానముహూర్తఃసుముహూర్తమస్తు। తతఃపరంవస్త్రాభరణైఃకన్యామలంకృత్వా। వాగ్దానకాలేలక్ష్మీనారాయణప్రీత్యర్థం తాంబూలదానంఆచరిష్యే। ఆశీర్వాదపూర్వకం నీరాంజనంకుర్యాత్। ఇతి పురాణతంత్రోక్తకన్యానిశ్చయసమాప్తిః॥

(౨౫) నిశ్చయతాంబూలము॥ "మాంగల్యద్రవ్యైః... గణపతిపూజాంఆచరిష్యే" వరుడగువాడు బంధుజనులను వెంటబెట్టుకొని మంగళద్రవ్యములను వస్త్రాభరణాదులతోగూడ దీసికొనిపోయి కన్యాదాత యింటియందు తూర్పుదిక్కునకభిముఖుడై కూర్చుండవలయును. అప్పుడావరునియొక్కదక్షిణభాగమునందిరువురుకన్యలను కూర్చుండబెట్టవలయును. పిమ్మట కులశీలవయోరూపములును, విత్తవిద్యలును, గలవీరునకు కన్యాదానమును జేయవలసినదనిచెప్పి పిమ్మట విఘ్నేశ్వరపూజకుసంకల్పింపవలయును. అంతట "గణపతయే... దేహిమే" అనుమంత్రముచేతగణపతిపూజనుజేయవలయును. పిమ్మట "కన్యాపూర్వకం గోత్రప్రవరాది... జనకస్యవాచ్యమ్" అనుమంత్రముచేత కన్యాపూర్వకముగ త్రిపురుషనామముల నుచ్చరించి తండ్రియగువాడుకన్యాదానముచేసెదనని వాగ్దానమునుచేయవలయును. పిమ్మట నుభయకులముల వారును తాంబూలములనిచ్చుకొనవలయును. అంతట వరుడు తెచ్చియిచ్చిన వస్త్రాద్యాభరణములచేత కన్యక కలంకారమునుచేసి "వాగ్దానకాలే... బూలదానంఆచరిష్యే" అనుమంత్రముచేత వాగ్దానసంకల్పమును చేయవలయును. అంతటఆశీర్వాద నీరాంజనముల నివ్వవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన కన్యానిశ్చయ తాంబూలవిధానము సమాప్తము.

✻ అథ లగ్నపత్రికా. ✻

(౨౬) అపవిత్రాపవిత్రోవా। తాంబూలఫలపుష్పాదిపూర్ణాంజలిరుపా

సతః । కర్త్రాని వేద్యద్రైవజ్ఞ ఆత్మరాశిసజన్మకం। పంచాంగశుద్ధదివసే చంద్రతారాబలాన్వితే । నిష్ప్రపంచకే సులగ్నే క్రూరదోషాదివర్జితే । శుభేముహూర్తే వివాహం। దంపత్యోః సుఖప్రాప్తయే ఏవం లిఖిత్వా సంపూజ్య గ్రహాస్యుః ఫలదాయకాః॥ ఇతిలగ్నపత్రికాసమాప్తా॥

(౨౬) తా॥ లగ్నపత్రిక॥ "ఆదిత్యాది గ్రహం। తాంబూలఫల...గ్రహాస్యుః ఫలదాయకాః" తాంబూలము మొదలుగాగల మంగళద్రవ్యములను జ్యోతిషుడగు బ్రాహ్మణునకు సమర్పింపవలయును. అంతట నా బ్రాహ్మణుడు పంచాంగశుద్ధికలదియును, తారాబల చంద్రబలములతో గూడకొనినదియును, నిష్ప్రపంచకమైనదియును, మంచిలగ్నము గలదియును, క్రూరగ్రహావేధాదిదోషములు లేనిదియును, నగు శుభముహూర్త దివసమునందు వివాహమును జేయుటకు యుక్తముగనున్నదని నిశ్చయించి యొకపత్రికయందు వ్రాసి గ్రహములన్నియును శుభమును గలుగజేయుగాత, అని వ్రాయవలయును. ఇట్లని లగ్నపత్రికావిధి సమాప్తము.

అథ వివాహమంటప ప్రారంభః.

(౨౭) వివాహమాసే శుభవాసరేచ గణేశ్వరం భక్తియుతోక్రమేణ। విచిత్రచిత్రే శుభమంటపేచ స్తంభప్రతిష్ఠాంచ శుభప్రదేశే॥ ఇతిమంటపప్రారంభసమాప్తః॥ అథసమావర్తనం॥ అయంపుణ్యాహనాందీ అగ్నిముఖంకృత్వా। ఏవంగుణేత్యాది శుభతిథౌ మమజ్ఞానాజ్ఞానకృతసమస్త పాపక్షయార్థం గృహస్థాన సిద్ధ్యర్థం సమస్త అభ్యుదయాది సకలఫలావాప్త్యర్థం శ్రీసగణేశ్వర ప్రీత్యర్థం తంత్రోక్త ప్రకారేణ వ్రతసువ్రతగోదానసమావర్తనం ఆచరిష్యే। తదంగమన్వాధానః। తత్ర। తంత్రపరిగ్రహార్థం వహ్నౌ అచ్యుతాది నామత్రయం ప్రత్యేకం వసుబాణగృహరుద్రసంఖ్యాకైః సమిధాజ్యతండులైశ్చ శేషేణ పూర్ణాహుతిపర్యంతం। సద్యో ఆచరిష్యే। అగ్నయేనమః। సమావర్తన హోమే అన్వాధాన ముహూర్తః సుముహూర్తః అస్తు। పరిస్తరణం। పాత్రాసాదనంకృత్వా తత్ప్రత్రే ఘృత సంశోధ్య అగ్నిమలంకరణం ఇధ్మప్రదక్షిణం । తత్ర ప్రధానహోమః। అచ్యుతానంతగోవిందాయనమః ఇతి నామమంత్రైశ్చ ఆజ్యైః అష్టాహుతీః ప్రథమవ్రతం । పంచమాహుత్యా ద్వితీయవ్రతం । నవమాహుత్యా తృతీయవ్రతం। ఏకాదశాహుత్యా చతుర్థవ్రతం। ఏతద్వ్రతసాంగతాఫలసిద్ధ్యర్థం గోదానం ఆచరిష్యే।గవామంగేషు తిష్ఠంతి। ప్రయచ్ఛ మే । ఇదంగోదానం స్వీకృత్య మమపు

ణ్యాహచతుష్టయవ్రతఫలసాంగతాసిద్ధిరస్తు । కలశోదకేనశిరసిప్రోక్ష్య తేనవా సవసి తేనవాశిరసి ప్రదక్షిణంకృత్వా పునఃసంప్రోక్ష్య సుకోమలచూతపల్లవైశ్చదం తధావనాదికంచూషమాచరేత్ । హస్తంప్రక్షాల్య । హరిద్రావస్త్రంధారయేత్ । చక్షుష్యమేఅంజనంధారయేత్ । మృగనాభ్యాది అష్టగంధమనులిప్య అత్రప్రవాళమాలాంసంధార్యకంఠేహస్తేచకంకణౌ । వివాహార్థంశివేగౌరీకన్యాందేహియశస్కరీం।ఏతత్ శ్లోకేనప్రవాళమాలాంకంఠేధారయేత్ । స్వర్ణమయసౌభాగ్యపీఠేస్థిత్వాభాసింగంధారయేత్ । అగ్నికార్యంకృత్వా । తదుపరిపాదుకద్వయంపాదయోఃప్రక్షిప్య । నూతనవస్త్రైసువర్ణయుక్తసోపస్కరంగృహ్యాదక్షిణభుజేధారయేత్ । హస్తేవేణుదండంగృహీత్వా । పర్ణనేత్రాహితంఛత్రంపీతవస్త్రపపాహ్వాయం । వివాహార్థంమయాగత్వాగంగాచరణసన్నిధౌ । ఏతచ్ఛ్లోకంపఠిత్వా।ఛత్రఛాయయామహావిభవైఃగంగాప్రయుక్తం కించిదుదఙ్ముఖంకించిద్దూరంగత్వా । పితాపుత్రంలౌకికవచనేనసంభాష్య।శ్వశురోపిఏరంసంభాష్య। పునఃమంటపంప్రవిశ్య। అగ్నిమలంకృత్య । శేషేణేత్యాది పూర్ణాహుతింకృత్వా।ప్రదక్షిణం । మేధావిధారణం । గన్ధగన్ధమహో నేవేతి ఉదఙ్ముఖఃపూజాంకృత్వాఫలతాంబూలదానం । యథాశక్తిబ్రాహ్మణేభ్యో దక్షిణాందత్వాతదుపరి మౌంజీదండహరిద్రావస్త్రాణిబ్రాహ్మణాయదద్యాత్ । తతఃఆశీర్వాదపూర్వకం నీరాంజనంకుర్యాత్ । ఇతి పురాణ తంత్రోక్తవిధౌ సమావర్తనః సమాప్తః॥

(౨౭) తా॥ వివాహమంటపప్రారంభము॥ “ వివాహమాసే...శుభప్రదేశే” అనుమంత్రముచేత మంటపప్రారంభమును చేయవలయును. అంతట “అద్యంపుణ్యాహనాందీ...గోదానసమావర్తనంఆచరిష్యే,, అనిసంకల్పమునుజేసిసమావర్తనమును చేయవలయును. పిమ్మట సమావర్తనాంగమైనయన్వాధానమును చేయవలయును. ఆయన్వాధానమునందు ,, తంత్రపరిహోమార్థం...అన్వాధానముహూర్తం సుముహూర్తమస్తు,, అను మంత్రముచేత సంకల్పాదిసర్వవిధులను నెరవేర్చవలయును. పిమ్మట ,, పరిస్తరణంపాత్రాసాదనం...ప్రదక్షిణం,, అనుమంత్రముచేత పాత్రాసాదనమును చేయవలయును. అనంతరమందు ,,అచ్యుతానంతగోవిందాయనమః...ఏకాదశ [illegible] పతమ్,, అనుమంత్రముచేత ప్రధానహోమమును చేయవ

చేత సంకల్పమునుచేసి "గవామంగేషుతిష్ఠంతి... ప్రయచ్ఛ మే" అనుమంత్ర
మునుచేత గోదానమునుచేయవలయును. పిమ్మట "ఇదంగోదాన... సాంగ
తాసిద్ధిరస్తు" అనియుచ్చరించి కలశోదకముచేత శిరస్సునందు ప్రోక్షింపవల
యును. అనంతరమందు ప్రదక్షిణమునుచేసి మరల సంప్రోక్షణముజేసి కోమ
లచూతపర్ణములచేత దంతధావనాది గండూషము నాచరింపవలయును.
పిమ్మట హస్తప్రక్షాళనము చేసికొని హరిద్రావస్త్రమును ధరింపవలయు
ను. నేత్రద్వయమునందును కాటుకనుధరింపవలయును. పిమ్మట కస్తూరిమొద
లుగాగలయష్టగంధములను లేపనముచేసికొని ప్రవాళమాలికను వైచుకొని
హస్తములయందు కంకణములను ధరింపవలయును. "వివాహార్థంశివాగౌరి...
యశస్కరీమ్" అనుశ్లోకముచేత పసపుదారమును కంఠమునందు ధరింపవల
యును. అనంతరమందు స్వర్ణమయసౌభాగ్యపీఠమునందుగూర్చుండి భాసింగ
మును (భాసికమును) ధరింపవలయును. పిమ్మటనగ్నికార్యమును నెరవేర్చు
కొని పాదుకద్వయమును పాదములయందుధరించి నూతన వస్త్రమునందు
సువర్ణయుక్తనారికేళమును గ్రహించి దక్షిణభుజమునందు ధరింపవలయు
ను. పిమ్మటహస్తమునందు వేణుదండమును గ్రహించి "పర్ణనేత్రాహితం...
గంగాచరణసన్నిధౌ" అనుమంత్రమును పఠించి ఛత్రమునుధరించి ఛత్రఛా
యయందుత్తరాభిముఖుడై గంగాయాత్రకని కొంచెముదూరము పోవలయు
ను. అప్పుడుతండ్రియగువాడు తండ్రితో కొన్నిలౌకికవాక్యములను చేయవల
యును. అనంతరమందు కన్యాదాతవరునితో సంభాషించి మరలతీసికొనివచ్చి
మంటపమునందు కూర్చుండబెట్టవలయును. అనంతరమందు అర్ఘ్యలంకార
మునుచేసి "శేషేణ" అనుమంత్రముచేత పూర్ణాహుతినిజేసి ప్రదక్షిణమును
చేయవలయును. అనంతరమందు సుధావిధారణమునుచేసి "గచ్ఛగచ్ఛమహా
దేవ" అనిఉదఙ్ముఖుడై పూజనుచేసి తాంబూలదక్షిణలను బ్రాహ్మణులకిచ్చి
మౌంజీదండహరిద్రావస్త్రములనుబ్రాహ్మణునకిచ్చియాశీర్వచననీరాంజనము
లనుజరిపింపవలయును.ఇట్లువిపురాణతంత్రోక్తమైనసమావర్తనవిధిముగిసెను.

॥ స్వర్ణగణపతిపూజా. ॥

(౭౮) దేవబ్రాహ్మణైస్సహ॥ నవ స్సవైశ్యసభాంరచిత్వా। వివాహ
మంటపమధ్యేసభాస్తిష్ఠ చతురస్రాష్టకహరిద్రావర్ణంగ జ్వలితనూతనవస్త్రా,
ర్హాసీయఅతివసౌమ్యతయా అభిద్రపూగాని చతుర్వింశత్యుత్తర శతసంఖ్యా

కాని। పృథక్ పృథక్ వధూవరౌసంగృహ్య। తత్పూర్వాగౌతద్వస్త్రమస్యైబధ్వాత స్మశ్చైయథాశక్తిసువర్ణందత్వా। అంగుళ్యాభరణపూర్వకం పూజాంకుర్యాత్ ఇతి। అథధ్యానం।సిందూరవర్ణాతరుణార్క-కాంతిః పాశాంకుశౌ మోదకయుక్తహస్తః। గజాననోరత్నవిభూషితాంగః లక్ష్మీసమేతోవరదోస్తునిత్యం॥ ఏవంప్రకారేణస్వర్ణగణపతిధ్యానం షోడశోపచారపూజనం। కన్యాపూర్వకంగోత్రముచ్చార్య। అముకస్యప్రపౌత్రీం పౌత్రీంపుత్రీం అముకనామ్నీంకన్యాం।వాచాదత్వామయాకస్యేయుచ్చార్య। అముకస్యప్రపౌత్రాయపౌత్రాయపుత్రాయఅముకనామ్నేవరాయఇత్యుచ్చార్య। వాచాదత్తాప్రతాకన్యా। ఇత్యుచ్చార్య।ఉభయోరపిపూజాసంకలితంకుర్యాత్। ఉదీచ్యాంపూజాంకుర్యాత్ తత్పూర్వాగంసువర్ణపుష్పఅంగుళ్యాభరణైస్సహతద్వస్త్రేబధ్వాగురురాచార్యాజ్ఞాప్రకారేణదేవతామంటపస్థలేవావాక్ దేవకుంభంస్థాప్య వివాహాదౌవధుగ్రహాదశపర్యంతంసుస్థిరోభవఇతి స్వర్ణగణపతిపూజాసమాప్తిః॥

(౨౮) తా॥ స్వర్ణగణపతిపూజ॥ అంతట దేవబ్రాహ్మణులతోగూడ సమస్తవైశ్యులను సభగాజేయవలయును. పిమ్మట శక్త్యనుసారముగ నంగుళ్యాభరణాదికమునుధరించి గణపతిపూజను చేయవలయును. అనంతరమందు "సిందూరవర్ణా...వరదోస్తునిత్యమ్" అనుమంత్రముచేత గణపతినిధ్యానముచేయవలయును. అనంతరమందు స్వర్ణగణపతికిషోడశోపచారపూజను చేయవలయును. పిమ్మటకన్యాపూర్వకముగ గోత్రమునచ్చరించి "అముకస్యప్రపౌత్రీం" అనునదిమొదలుకొని "సుస్థిరోభవఇతి" అనువఱకును చెప్పబడినకర్మమును చేయవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన స్వర్ణగణపతిపూజ సమాప్తము.

అథ పురాణతంత్రోక్తమధుపర్కప్రారంభః.

(౨౯) వరస్యవివాహార్థంకన్యాగృహమాగత్య మధుపర్కద్రవ్యమానీయప్రాణానాయమ్య ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌకన్యార్థితేగ్రహమాగతాయవరాయలక్ష్మీనారాయణప్రీత్యర్థంకన్యాదానాంగభూతం మధుపర్కపూజాంఆచరిష్యే। సప్తవావాఏకాదశంవాదర్భాన్ ప్రాగగ్రాన్ ఉత్తరాగ్రాన్ విష్టరందద్యాత్। విష్టరంవిష్టరంనమః। వసంతేసపాదౌప్రక్షాళ్యఆచమ్య। పాద్యంనమః। త్రిరాచమ్యహస్తయోః అర్ఘ్యంనమః। ఇతిత్రిఃపునరాచమ్యత్రిఃఆచమనీయంనమః। సుధానామఇతి। జలంపిత్వా ఆచమ్య అథమధుపర్కపాత్ర

మానీయహస్తే।మధుపర్కపాత్రంపవిత్రం। స్వర్ణశోధనం ఆలోడ్యఆలోడ్య లోమసుమధుపర్కమితిశ్రుతిః। తత్పాత్రం। వరస్యదక్షిణహస్తేదత్వా। ఏవం శ్లోకేనపునరాలోడ్యభూమానిక్షిపేత్। సువర్ణశోధనాయ। మధుదత్వాప్రథమంప్రాశయేత్।ఆచమ్య।సుధానామ ఇతిజలంపీత్వా। ద్వితీయంప్రాశ్య। పూర్వవదాచమ్యసుధానామఇతిజలంపీత్వా। తృతీయంప్రాశ్య। ఆచమ్య। సుధానామఇతిజలంప్రాశ్య। తత్పాత్రంభూమానిక్షిపేత్। మమగృహస్థవ్రతయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థంద్వితీయ యజ్ఞోపవీతధారణంఆచరిష్యే। శుభంతునవతంతూనాంపవిత్రంపాపనాశనం। ఆయుస్తేజోబలంసౌఖ్యంస్వస్వకర్మక్రియాత్మకం। ఇతియజ్ఞోపవీతధారణం। ఆచమనీయం। అంగుష్ఠతర్జన్యాశ్చఊర్ధ్వదిశివిసృజేత్।బ్రహ్మరుద్రాణాంహరిసూనాం చంద్రోఇంద్రాణాం। మహతోగురూణాంవాణీలక్ష్మీనాగారిశచీనాం। దిగ్భ్యోదేవాసతతందీర్ఘమాయుఃఇతివరస్య। వస్త్రాభరణాదికందత్వా। భాసింగందత్వా। ఇతిపురాణతంత్రోక్తవిధానేన మధుపర్కసమాప్తిః॥

(౨౯) తా॥ పురాణతంత్రోక్తమధుపర్కప్రారంభము॥కన్యాదాతయగువాఁడు వరునకు వివాహమును జేయుటకు కన్యాగృహమునకువచ్చిమధుపర్కద్రవ్యమునుదీసికొని ప్రాణాయామమునుచేసి ,,ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ,, అనునదిమొదలుకొని ,,మధుపర్కపూజాంఆచరిష్యే,, అనువఱకును చెప్పబడినవిధముగా సంకల్పమును చేయవలయును. పిమ్మట, ఏడుదర్భలనైనను, పదునొకండుదర్భలనైనను, ప్రాగగ్రములనుగాఁజేసి విష్టరము నివ్వవలయును. అంతట ,,విష్టరంసమః,, అనునదిమొదలుకొని,,తత్పాత్రంభూమానిక్షిపేత్', అనువఱకునుచెప్పబడినవిధముగా సకలకార్యములనుచేయవలయును. అంతట,,మమగృహస్థయోగ్య...ఆచరిష్యే,, అనిసంకల్పమునుచేసి ,,శుభంతునవతంతూనాం,, అనునదిమొదలుకొని ,,భాసింగందత్వా,, అనువఱకునుచెప్పబడిన యజ్ఞోపవీతధారణాది కర్మములను చేయవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన మధుపర్కవిధి సమాప్తము.

—* అథవివాహప్రకరణమ్. *—

(౩౦) ప్రత్యఙ్ముఖస్యప్రాఙ్ముఖింకన్యాం। ఉభయహస్తే। జీరకందత్వాపరస్పరంనిరీక్ష్యతాం। కన్యావరణపూర్వకంజయతి। విద్యుక్తమంగళాష్టకంపఠిత్వా। సుముహూర్తమస్తు। ప్రత్యఙ్ముఖంవరస్య ప్రాఙ్ముఖికన్యాపర

స్వతిలకంధృత్వా। ఉభయోర్గళేస్థితపుష్పమాలాం । పరస్పరంకంఠేధారయే
త్ ।కన్యాదానప్రయుక్తంకించిత్ శాస్త్రోక్తప్రధానహోమాచరిష్యే । మహాజ
నైఃమహాసంకల్పంవాచయిత్వా షోడశమహాదానాంతరపత్తి । సాలంకృతక
న్యాదానమహంఆచరిష్యే।తదంగత్వేన। బ్రాహ్మణపూజాంఆచరిష్యే। వధూవ
రౌగంధాక్షత పుష్పధూపదీపాద్యైరలంకృత్య కన్యాదానప్రయుక్త దేవబ్రా
హ్మణానుజ్ఞయా స్వజనైస్సహబంధుజనానుజ్ఞయాకన్యాదానంఆచరిష్యే। వర
స్యఅంజలౌ। తదుపరికన్యాంజలౌ।తదూర్ధ్వం దాతృంజలౌ । సువర్ణయుక్తం
తులసీదళ। గంగాజలైస్సహదత్వా।తత్రగోత్రముచ్చార్య । కన్యాంకనకసంప
న్నాంకనకాభరణైర్యుతాం। దాస్యామివిష్ణవేతుభ్యంబ్రహ్మలోకజిగీషయా ।
విశ్వంభరాఃసర్వభూతాఃసాక్షిణఃఇమాంకన్యాం ప్రదాస్యామిపితౄణాంతా
రణాయచ।కన్యామమాగ్రతో భూయాః కన్యామేదేహపార్శ్వతః । కన్యామే
సర్వతోభూయాత్ కన్యాదానాత్మోక్షమవాప్నుయాత్ । కన్యాసాలంకృతాసాధ్వీ
సుశీలాయమహాత్మనే।ఇమాంకన్యాంప్రదాస్యామిధర్మకర్మార్థసిద్ధయే । అర్థం
కామంచధర్మంచసర్వంపాపరిహారణం॥ ఇతిమంత్రశ్లోకైః॥ కన్యాందత్వాఇతిదా
తువచనం । ఇతిప్రతిగృహ్ణామి యుక్త కన్యాదానసాద్గుణ్యార్థం గోభూశ్రీయూ
క్తిపకదానం। ఉభయత్రబ్రాహ్మణేభ్యోదత్వా। పూర్వోక్తప్రకారేణ। కంఠే
పుష్పమాలాంపరస్పరంధారయేత్। పూర్వాద్యక్షైః।క్షీరసర్పిషాతిలకంకుర్యా
త్ తతః। అక్షతారోపణం।ఉభయోరంజలిక్షీరసర్పిషా । ప్రక్షాళ్యపూర్ణాంజ
లౌనిక్షిపేత్। యశశ్శ్రేయస్తథాకామోకామాలక్ష్మీయశస్తథా। శిరసేధార
యిష్యామిఅక్షతారోపణంకుర్యాత్। పునఃపునఃశాంతిఃపుష్టిఃతుష్టిశ్చాస్తు।దీర్ఘ
మాయుష్యమస్తుతిప్రాప్తిం।చతుర్థంధారయేత్। ఇత్యక్షతారోపణం। అథదంప
త్యోఃవలయాకారంసుదోరంపంచతంతుభిః । దూర్వైశ్చతు తంతుయుక్తంహ
రిద్రామూలసంయుతం । పుమాందక్షిణహస్తేతు వామస్త్రీణాంతుకంకణం।
రక్షాబంధేమహారక్ష ఆయుఃకాంతిఃయశోబలం । ఏవంశ్లోకద్వయేనరక్షాబం
ధనం । ఏవంగుణోత్యాదిశుభతిథౌ మమవివాహాంగభూతం ఉత్తరోత్తరసంప
త్ప్రజాసమృద్ధ్యర్థంమాంగల్యాభరణం ప్రతిపూజాంఆచరిష్యే । తండులస్యో
పరిమాంగల్యసూత్రం యథోక్తరచిత సువర్ణాభరణద్రవ్యైః సహమంగళద్ర
వ్యాన్యానీయపుష్పాక్షతాన్గృహీత్వా మాంగల్యగణపతిదేవతాభ్యోనమః
షోడశోపచారపూజాంకృత్వా।యంబ్రహ్మవేదాంతవిదోవదంతిః। ఇతిగణ

తిప్రార్థనా॥ దేవేంద్రాణినమస్తుభ్యం దేవేంద్రప్రియభామినీ। బద్ధ్నీయాద్దక్షిణాయుక్తైః దంపత్యోః పరివర్ధనం। ఇతిపంచపూర్ణాః సువర్ణాక్షతైః సహదంపత్యోః స్వస్వకర్మప్రయుక్తంనూతనవస్త్రాదికందత్వా అత్రఆశీర్వాదః। ఆయుష్యాభివృద్ధ్యర్థం ఆశిషామోక్షైః సుఖీభవ। ఇత్యాశీర్వాదః॥ ఇతిపురాణతంత్రోక్తవిధానేన వివాహప్రకరణం సమాప్తం॥

(౩౦) తా॥ వివాహప్రకరణము॥ "ప్రత్యఙ్ముఖస్య ప్రాఙ్ముఖీంకన్యామ్" అనునదిమొదలుకొని "ఆశిషామోక్షైస్సుఖీభవ" అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రములచేత కన్యాదానాదిసకలకర్మములను శాస్త్రోక్తప్రకారముగజరిపియాశీర్వాదమును జేయింపవలయును. ఇట్లువివాహప్రకరణముముగిసెను.

* అథ సప్తపదీలాజాహోమః. *

(౩౧) అథవివాహమంటపస్య పార్శ్వదిగ్భాగే స్థాపస్థిత మంటపస్యవధూవరయోః పురతః పీఠేనివేశ్య। పుణ్యాహంవాచయిత్వా। మమవివాహాంగభూతంసప్తపదీలాజాహోమపాణిగ్రహణ ఔపాసనారంభం ఆచరిష్యే। అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాదిఅగ్నిముఖాగ్నిధ్యానాంతంకృత్వా అగ్నిమలంకృత్య। తత్రక్రియాతంత్రపరిగ్రహార్థం అగ్నౌ ద్విపంచభిశ్లోకైః। ఏకైకంసమిధాన్యద్రవ్యేణశేషేణపూర్ణాహుతిపర్యంతం సద్యో ఆచరిష్యే। ఇత్యన్వాధానః। ప్రాగగ్రాన్ ఉత్తరాగ్రాన్ దర్భాన్ పరిస్తీర్య। లాజాసహ సప్తపాత్రాసాదనంకృత్వా పృథక్ పృథక్ పాత్రాసాధనం శోధ్యదర్భద్వయంప్రజ్వాల్య। లాజాసహప్రదక్షిణంకృత్వా ఉదకేనప్రోక్ష్య అగ్నింబ్రహ్మాణంఆత్మానంచాలంకృత్యాత్రయోదశసమిద్భిశ్చేతి। ఇధ్మప్రక్షేపణం। అస్మిన్ తంత్రోక్తప్రకారేణఔపాసనహోమే ఇధ్మప్రక్షేపణముహూర్తస్సుముహూర్తమస్తు। నైఋత్యాదిఈశాన్యపర్యంతంవాయవ్యాది ఆగ్నేయ పర్యంతం ఆజ్యధారాంహుత్వా। అథప్రధానహోమః। భూమిర్జలంతథా అగ్నిర్వాయురాకాశఏవచ। పంచభూతాత్మకేదేహేపుత్రందేహిహుతాశన। అగ్నయేనమః। రససద్భావమేదోస్త్రీఅజాశుక్లస్తథైవచ। ఆత్మానంసంభవందేహిపుత్రందేహిదివాకర। సూర్యనారాయణాయనమః। మిథునంగర్భసంజాతందశమాసాన్ ప్రసూతికాన్। ఆయుష్మంతంకీర్తిమంతంసుపుత్రంత్వంచదేహిమే। కందర్పాయనమః। సుగంధాఢ్యకంకాంతంయజ్ఞస్వాంతంశ్రియాయుతం। సత్వంప్రతాపవాన్ దేవ పుత్రందేహిపితామహ। బ్రహ్మణేనమః। ఆత్మానమాత్మసంభూత రూపవాన్ రూప

సంభవః। మత్కౌశేబరవర్గస్యపుత్రంమేసర్వదేవతాః॥ ఇంద్రాదాయనమఃప్రైతైః పంచభిశ్శ్లోకైః పంచవారంలాజావధూ పూర్ణాంజలిభిః వరస్యహస్తసంపుటేన అగ్నౌమేసమర్పణం। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌవివాహాంగభూతంస్వపత్న్యాత్వసిద్ధ్యర్థంపాణిగ్రహణసప్తపదీపూజాంఆచరిష్యే। సమస్తమంగళప్రదవైశ్యైఃసహసభాదేవతామధ్యేహరిద్రాగౌరీం ప్రతిష్ఠాప్య। తత్పురతఃతండులస్యోపరి సప్తపదీంసంలేఖ్యపూజాంకుర్యాత్ । గౌరీంలక్షణసంపన్నాం సర్వావయవశోభితాం। ఆయుఃసౌభాగ్యమేదేహివరదేభక్తవత్సలే। గౌరీసప్తపదీదేవతాభ్యోనమః। ధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారపూజాంకుర్యాత్ । తత్రగౌరీంసప్తపదీసహితయజ్ఞేశ్వరం। ప్రదక్షిణనమస్కారంకుర్యాత్ । సారస్థితాసనశిలాయాఃకన్యాయాఃదక్షిణస్థానస్థాయాః కన్యాదక్షిణపాదాంగుష్ఠంవరస్యదక్షిణపాణింస్పర్శయేత్। ఏవంప్రకారేణత్రివారంకన్యాప్రదక్షిణంఆచరిష్యే। గౌరీంలక్షణసంపన్నాం సర్వావయవశోభినీం। ఆయుర్యశశ్చమేదేహివరదేభక్తవత్సలే। ఇతిపాణిగ్రహణం।ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ ఔపాసనయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థంశ్రీనగరేశ్వరదేవతాప్రీత్యర్థం యథాసంభవకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేనహిరణ్యదానం ఆచరిష్యే।అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాదిధ్యానంకృత్వా। హరిద్రాతండులాన్ గృహీత్వా। సన్నిధైక్యంనిధాయ।ఆజ్యమభిఘార్య । పర్యగ్నికరణం। అగ్నిమభ్యర్చ్య।భార్యాంజలింప్రోక్ష్య। సమిధసహితముష్టితండులాన్ నిక్షిప్య। తండులస్యద్విభాగంకృత్వా। ఏకభాగంగ్రాహ్య। వీతిహోత్రాయనమః। ఇత్యాహుతిద్వయంవహ్నౌనిక్షిపేత్। సంసర్గవనస్పతయేనమః । అథ అగ్న్యుపస్థానం। శ్రియందేహిమేశోదేహిబలందేహిహుతాశన । ఆయుస్తేజోసుఖందేహిసనుస్తేహవ్యవాహన । ఇత్యభివాద్యగోత్రాభివాదనం॥ అథ సమిత్సమారోపణం॥ సమిధేనస్థితోహ్యగ్నిః ఆగచ్ఛమమసన్నిధౌ । ఉదీచ్యాంగపూజా॥ గచ్ఛగచ్ఛమహాదేవగచ్ఛగచ్ఛసురాధిప। గచ్ఛగచ్ఛమఖాధ్యక్షగచ్ఛగచ్ఛహుతాశన।యజ్ఞేశ్వరాయనమః।యథాస్థానముద్వాసయ।తదుపరిఆశీర్వాదపూర్వకంనీరాంజనంకృత్వా। తదనంతరంసభాపూజా। దేవస్యగృహేమునయోపసంతిన దేవానాంకవయఃపార్థివాసః। దేవాఇదంమేసుమనస్యమానోదవిదేహావసనోదీర్ఘమాయుః।అశేషవిద్వన్మహాజనేభ్యోనమః । గంధాదిసకలారాధనేష్వర్చితమస్తు। ఫలంమనోరథఫలంఫలదాదిసవాన్యణాం। పుత్రపౌత్రాభివృద్ధ్యర్థంఅతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే। ఇతిఫలదానం । తాంబూలదానం। హిర

స్యాగర్భగర్భస్థమితిహిరణ్యతాంబూలదానం। శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయం ప్రాతరౌపాసనంకుర్యాత్ । కంకణవిసర్జనానంతరం శేషహోమః। ఇతిపురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ లాజాహోమఃసమాప్తిః॥

(౩౧) తా॥ సప్తపదీలాజహోమము ॥ పిమ్మట వివాహమంటపము యొక్క పార్శ్వదిగ్భాగమునందు దేవస్థితమంటపముయొక్క సుందరవధూవరులయొక్క పీఠమునందుప్రవేశపెట్టి పుణ్యాహవాచనమును చేయవలయును. అంతట "మమవివాహాంగభూతం" అనునది మొదలుకొని "రంభంఆచరిష్యే" అనువఱకును చెప్పబడినమంత్రమునుచ్చరించుచు సంకల్పమును చేయవలయును. అంతట, అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాదిసకలకార్యములను, అగ్నిమూర్తిధ్యానాంతమువఱకును చేయవలయును. అనంతరమందు "అగ్నిమలంకృత్య" అనియగ్న్యలంకారమును చేయవలయును. అంతట "తత్రక్రియాతంత్ర" అనునది మొదలుకొని "సద్యోఆచరిష్యే" అనుమంత్రములచేత అన్వాధానమును చేయవలయును. అనంతరమందు "ప్రాగగ్రాన్ ఉత్తరాగ్రాన్దర్భాన్పరిస్తీర్య" అనునదిమొదలుకొని "కంకణవిసర్జనానంతరం శేషహోమః" అనువఱకును చెప్పబడినవిధముగ సకలకర్మములను చేయవలయును. ఇతిపురాణతంత్రోక్తమైన లాజహోమము ముగిసెను.

* అథ పుష్పోత్సవః. *

(౩౨) తత్పరదినేతతః ప్రాతఃకాలక్రియాపూర్ణహోమాదికంకృత్వా తదనంతరంవధూవరయోః విన్యస్యంకుర్యాత్ । తత్రాదౌ వివాహమంటపే ప్రత్యఙ్ముఖంప్రాఙ్ముఖేన మంగళపీఠంనివేశ్య తత్రవధూవరౌ స్థాపయిత్వా। తథాకంఠేపుష్పమాలికాంబధ్వా ఉభయోఃవరయోఃబహూనిపుష్పాణిదత్వా దుకూలాన్యాసీయ ఉభయోర్నేత్రేఽయనాదికందత్వా।పుష్పకందుకేదంపత్యోః పరస్పరసల్లాపంకేళివారంకృత్వా। వధూహస్తపుష్పకందుకం కేవలంతాడయిత్వావరేణాపితద్వత్ త్రివారంకారయిత్వా।దంపత్యోఃకంఠస్థితపుష్పమాలాం పరస్పరంప్రతిలోమంకారయిత్వా। తదనంతరంమంగళపీఠేదంపతీపూర్వవత్ సమానతయాస్థాపయిత్వా।ఉభయోర్వస్త్రాదీన్దత్వా।తతఃదేవతామంటప సమీపేరంగవల్ల్యాదిపీఠంకారయిత్వా।తత్రపుణ్యాహంవాచయిత్వా। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ మమవివాహాంగభూతం పార్వతీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థంజలోత్సవాంగస్థలశుద్ధ్యర్థం వ్యాసోక్తపుణ్యాహవాచనంఆచరిష్యే।తదనంతరంసా

యుపాసనం కృత్వా తత్ర జలోత్సవ ప్రకరణం। శుద్ధజలపూరితకుంభద్వయ మానీయ। గన్ధాదిభిరభ్యర్చ్య। ఏకస్మిన్ కుంభే వలయం నిక్షిప్య। ఏకస్మిన్ కుంభే జంబీరఫలం నిక్షిప్య। దంపతీదేవతా ప్రార్థనా। ఉభయోర్దంపతీ కరోత్। జంబీరఫలం వధూవరౌ గృహీత్వా వధూవలయం గృహీత్వా పునః వధూవరదతీ దేవముక్తాఫలసమానకాంతిమయాదృష్టేతి వాచయిత్వా। అభివాద్య తద్వద్వ్యోపిడచ్ఛార్య। ఆశీర్వాద పూర్వకం నీరాంజనం కృత్వా బ్రాహ్మణేభ్యో తాంబూలదక్షిణాం దత్వా। సుఖీవసేత్। ఇతి పురాణతంత్రోక్త పుష్పోత్సవక్రీడోత్సవ సమాప్తః॥

(౩౭) తా॥ పుష్పోత్సవము॥ లాజహోమము జరిగిన మరుదినమునందు ప్రాతఃకాలమునందు జేయదగిన హోమాదికమును చేసిన పిమ్మట వధూవరులకు ప్రతిదినమునందును చేయదగిన యుత్సవమును చేయవలయును. అంతట నాటిదినము యొక్క రాత్రియందు ప్రాఙ్ముఖముగా మంగళపీఠమును స్థాపించి దానియందు వధూవరులను స్థాపించి యావధూవరుల కంఠములయందు పుష్పమాలికలను వైచి పట్టువస్త్రములను గట్టి వధూవరుల యొక్క మధ్యయందుంచి వధూవరులచే పుష్పకందుకక్రీడను చేయింపవలయును. పిమ్మట వధూవరుల యొక్క కంఠమాలికలకు ప్రతిలోమమును చేయించి మరల నావధూవరులను పూర్వమునందువలెనే మంగళపీఠమునందు గూర్చుండబెట్టి యాయిద్దఱికిని వస్త్రాదికమునివ్వవలయును. పిమ్మట దేవతామంటపసమీపమునందు రంగవల్ల్యాదికమును రచింపజేసి యక్కడ పుణ్యాహవాచనము చేయవలయును. పిమ్మట "ఏవంగుణేత్యాది శుభతిథౌ...పుణ్యాహవాచనం ఆచరిష్యే" అని సంకల్పమును జేయవలయును. పిమ్మట సాయంకాలమునందలి యౌపాసన కృత్యమును జేయించి జలోత్సవమునకు ప్రారంభింపవలయును. అంతట శుద్ధజలపూరితమైన రెండుకుంభములను దెప్పించి గంధాదులచేత నర్చించి ఆరెంటిలో నొకకలశనునందు వలయమును వైచి మఱియొక కలశమునందు జంబీరఫలమును వైచి దంపతీదేవతను ప్రార్థింపవలయును. అంతట నావధూవరులు జంబీరఫలమును గ్రహింపవలయును. మఱల నావధువు వలయమును గ్రహించి "ముక్తాఫలసమానకాంతిమయాదృష్టా" అని యుచ్చరింపవలయును. అంతట నమస్కరించి "సమర్పయామివరదేవకుమారీ" అనునది మొదలుకొని "దక్షిణాం దత్వా సుఖీవసేత్" అనువఱకును చెప్పబడిన విధముగ మంత్రముల నుచ్చరించుచు సదక్షిణాక తాంబూలములను బ్రాహ్మణులకివ్వవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తపుష్పోత్స

వక్రీడోత్సవములు ముగిసెను.

* అథ గోత్రవిధిః. *

(౩౩) ప్రాతఃపూర్వ్వవదౌపాసనంకృత్వా । తత్రాత్రౌసర్వంసూచికా
రయేత్ వధూవరయోఃమాతాపితరౌసర్వాలంకారంకారయిత్వా।మంగళకు
మ్భద్వయంవధూవరయోఃశిరసిమాతాపితరౌనిధాయపంచమహాశబ్దైఃస
హనదీతీరేగత్వాతత్రకుంభద్వయంనిక్షిప్య కటకవలయకంఠసరమాంగల్యసూ
త్రకర్ణాభరణాదిభిరలంకృత్యహరిద్రాతంతునావేష్ట్య। శిరఃశ్రోత్రంతథానా
సాక్షిష్టజంఘం స్తనద్వయచ।కంఠేకుక్షౌచహృదయేకటిబాహూస్థాంగుళీః।ఊరుజా
న్వోశ్చపాదాంతంగోమయర్వ్యాంసపూరితం। పంచప్రాణాన్ప్రతిష్ఠాప్యసంనిధీ
కురుసర్వదా । ఏవంప్రాణప్రతిష్ఠాపనాదిషోడశోపచారపూజాం కృత్వాత
యోర్మధ్యే దేవతాకుంభంవిధాయ వధూమాతాపరమాతృశిరసి నిధాయ
అన్యంకుంభంస్వయంగృహీత్వామహాద్వారే పాదప్రక్షాళనాదిమంగళార్తిం
కృత్వా।అంతఃప్రవిశ్యముక్తాతోరణఫలపుష్పవస్త్రాదిభిఃసమ్యగలంకృత్యవివా
హమంటపేస్థాపయిత్వాతదనంతరంవధూవరసంబంధినఃసర్వేఫల పుష్పగంధ
తాంబూలసువర్ణపుష్పంపాకసంస్కారాదికంగృహీత్వా । స్వపురోహితా
గారంప్రతిసకలఃప్రతిగమ్యఅత్రయతిందేవతాంషోడశోపచారైః సమ్యక్పూ
జ్య।వధూవరసంబంధినః ప్రత్యేకంస్వకీయదేవతామూహాయ పూర్వవదేవస్తు
త్యాగీతవాద్యాదియుక్తవైశ్యగృహంప్రవిశ్య।తత్రదేవతామంటపస్థలేపాకకుంభే
షుత్రయస్త్రింశద్దేవతాసంస్థాప్య।త్రయస్త్రింశద్దేవతారాధనం।బాలనాగరవ
ర్ణః।సర్వేసంబంధినః బాలనాగరసముపంగత్వా। ఉపచారైర్వాక్యైర్తాన్ అ
లంకృత్యసర్వాన్ వివాహమంటపమాసీయఅంతేనివేశయేయుః వివాహమంట
పమధ్యేరంగవల్ల్యాపరిమంగళపీఠేనివేశ్యసర్వసగోత్రజస్య। ఉలూఖలముసలస
మూన్ నవశూర్పాన్నిధాయ।సుధానుయహరిద్రతంతునావేష్ట్య।తేషాంపుర
తఃస్థాప్య।అత్రపుణ్యాహంవాచయిత్వా। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌసర్వేషాం
సగోత్రాణాంసకుటుంబానాంక్షేమస్థైర్యవిజయైశ్వర్యాభివృద్ధ్యర్థం స్వగోత్ర
దేవతాప్రీత్యర్థంసర్వేషాంశరీరశుద్ధ్యర్థం పుణ్యాహంవాచయిష్యే । పుణ్యా
హేవాదకైఃసర్వేషాంమార్జనంకృత్వా।తదనంతరంసువాసిన్యఃమంగళవాద్యపూ
ర్వకంనామముసలంనిధాయ।తత్రహరిద్రాచూర్ణకంనిధాయ। ప్రేషణశిలాయాం
గోధూమాన్నిక్షిప్య । సర్వాఃసువాసిన్యఃతదుక్తంపారికాక్రమేణసర్వమంగ

తాన్ వాచయేయుః। పురోహిత ఉత్థాయ। సర్వేషాం స్వగోత్రిణాం వస్త్రం విధాయ తండులాన్ నిక్షిప్య। రజతాంగుళినా లిఖిత్వా। భోభో వ్యంతరిక్షపాతాళాదిచతుర్దిక్షుభువననివాసినః। అష్టమహానాగకులాన్ విచిత్రరూపేణామధ్యే యూయం సర్వేషాం నాగదేవతాః। యూయం సమాచక్ష్వ। ఏతత్ గోత్రోద్భవస్య అస్య యజమానస్య క్షేమాహిక ప్రయుక్త నాగబలీ ప్రస్తువంతం వివర్ధయస్వమితి। తాన్ సర్వాన్ ప్రార్థయేయుః। తతః వస్త్రేణ తండులం బధ్వా నిక్షిపేత్। ఏవం ప్రకారేణ గోత్రిణాం సర్వానామాయుః। రంగవల్యా మంగళపీఠోపరి పుణ్యాహం కృత్వా। పీఠ చతురస్ర వస్త్రం తేషాం పురస్సన్నిధాయ తండులానాహృత్య పురోహితః తతోంగుళినా పూర్వవత్ లిఖిత్వా సర్వాః నాగర దేవతాః ప్రీతిం కృత్వా। తత్తండులం పూర్వవత్ నిక్షిపేత్। ఇతి గోత్రవిధిః సమాప్తిః॥

(౩౩) తా॥ గోత్రవిధి॥ మరునాటి ప్రాతఃకాలమునందు మునుపటివలె నౌపాసనమును జేసి యానాటిరాత్రియందు సర్వమును పరిశుద్ధమును గా జేయింపవలయును. అంతట వధూవరుల యొక్క తల్లిదండ్రులు వధూవరులకు సర్వాలంకారములను జేయింపవలయును. పిమ్మట మంగళకుంభద్వయమును, వధూవరుల యొక్క శిరస్సునందు బెట్టి పంచమహావాద్యములతో గూడ నదీతీరమునకు బోయి యక్కడ నా రెండు కుంభములను దించి కటకవలయ కంఠసర మాంగల్యసూత్ర కర్ణాభరణాదులచేత నలంకరించి హరిద్రాతంతువు నా కుంభములకు చుట్టును చుట్టవలయును. అంతట "శిరశ్శ్రోత్రం తథా నాసా...సన్నిధీకురు సర్వదా" అను మంత్రము చేత ప్రాణప్రతిష్ఠాపనాది షోడశోపచార పూజను చేయవలయును. అంతట నా కుంభముల యొక్క మధ్యయందు దేవతాకుంభమును బెట్టవలయును. అంతట నా కుంభములను వధూవరుల తల్లులు శిరస్సులయందు బెట్టుకొని వివాహగృహమునకు వచ్చి ద్వారదేశమునందు పాదప్రక్షాళనాదికమును చేసికొని లోనికి బోయి యా కుంభములను, ఆభరణాదులచేత నలంకరించి పెండ్లిమంటపమునందు బెట్టవలయును. పిమ్మట నెల్లవారును తాంబూలాదికమును గ్రహింపవలయును. అంతట నెల్లవారును పురోహితుని గృహమునకు బోయి యచ్చటనున్న దేవతకు షోడశోపచార పూజలను చేయవలయును. అంతట నా దేవతతో గూడ, ఎల్లవారును సకలవాద్యములతో గూడ వివాహగృహమునకు రావలయును. వచ్చి దేవతామంటపస్థలమునందు పాక కుంభములయందు ముప్పదిమూడుకోట్ల దేవతలను స్థాపించి యా దేవతలకం

వరకును పూజను చేయవలయును. పిమ్మటనందఱును బాలనాగరసమీపమున కువచ్చి షోడశోపచారపూజలను చేసి యాదేవతనువివాహమంటపమునందు బ్రవేశ పెట్టవలయును. అంతటవంగవల్ల్యాదికమునురచించిరోలురోకలిచేటలు మొదలగువానిని యాదేవతాసమీపమునందు పెట్టవలయును. పిమ్మట "ఏవం గుణేత్యాదిశుభతిథౌ" అనునది మొదలుకొని "తత్తంఘులంపూర్వవత్ నిక్షిపేత్" అనువరకును చెప్పబడినవిధముగ సంకల్పాది సర్వకర్మములను చేయవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన గోత్రవిధి ముగిసెను.

—— * కన్యాకుమారీ పూజావిధిః. * ——

(౩౮) అథకులదేవతాప్రీత్యర్థంధ్యానాదిపూజాంకుర్యాత్। ఏవంగుణేత్యాదిశుభతిథౌ పాలికాఖ్య ఆసయోయః। వధూవరయోఃకులదేవతాప్రీత్యర్థంకన్యకాపరమేశ్వరపూజాంఆచరిష్యే। తదా పౌకలశపూజాం ఆచరిష్యే। తదంగగణపతిపూజాంఆచరిష్యే। వైవాహికమంటపమధ్యేసంస్థాప్య। సుకోమలాంగీంసుగుణీం సుశీలాంశ్రీవైశ్యవంశోద్భవచిత్రరూపాం। ధ్యాయేత్కుమారీంసకలేష్టదాయినీంనమామిదేవీం వరదాంప్రసన్నాం। ఏవంధ్యానాదిపూజాంకుర్యాత్।ఆవాహయేద్వైశ్యవంశస్యరతాంఃచిత్రవస్త్రాంబరభూషితాంగీం। పద్మస్థయాంపద్మవిశాలనేత్రాందేవీం కుమారీం వరదాంప్రసన్నాం। ఆవాహనంసమః। అనర్ఘ్యరతాఽశ్వితరత్నపీఠేనానావిచిత్రోపరిశోభమానాం। రత్నప్రభంస్వర్ణసువేష్టితంచదాస్యామిదేవీవరదేకుమారీ। ఆసనంనమః। సువర్ణపాత్రంపరిశోభమానం గంగాజలైఃపూరితనిర్మలంచ। దాస్యామిదేవివరదేకుమారీ। పాద్యంనమః। పుస్థితంకాంచనమింద్రనీలప్రభాసమానంవరదేప్రసన్నే।దివ్యంచతేపూరితమేవమర్ఘ్యందాస్యామిదేవీవరదేప్రసీద।అర్ఘ్యంనమః। నానాసుగంధంసుజనంసుపాత్రం నివేదితం తత్పరిగృహ్యమాణం।శుభప్రదాంశోభనమంటపస్థాందేవీకుమారీవరదేసుశీలే। ఆచమనంనమః।క్షీరందధిసర్పిషపుష్పసారంఫలోదకైఃశర్కరసంయుతంచ। పంచామృతంత్వంపరిగృహ్యమాణాంకన్యాంకుమారీంవరదాంప్రసన్నాం। పంచామృతస్నానంసమర్పయామినమః। కావేరీగోదావరీకృష్ణవేణీమలాపహానర్మదతుంగభద్రే।గంగాత్రివేణీజలమిశ్రితంచస్నానం గృహాణవరదేకుమారీ। స్నానంసమర్పయామినమః। పీతాంబరంచిత్రవిచిత్రశోభితంసకుంచకం స్వర్ణమయంప్రదద్యాత్। భక్త్యాగృహాణవరదేకుమారీప్రసీదచిత్రాంబరభూషితాంగీ॥ వ

వస్త్రంసమర్పయామినమః । చూడారత్నంకంకణకంఠమాలా నానాముక్తారత్నతాటంకభూషాః। పాదద్వంద్వంనూపురంశోభమానంభక్త్యాదద్యాత్ అర్చయిత్వాకుమారీ । ఆభరణం సమర్పయామినమః । హారిద్రసిందూరసుశోభమానం శ్రీయుక్తరేఖా తరణిప్రకాశం । నేత్రాంజనం కుంకుమఫాలదేశే సమర్పయేత్వాంసుగుణేకుమారీ । నానావిధం శోభిత భూషణంచ కస్తూరికాచందనగంధసారం । గోరోచనంకుంకుమశైత్యసారం సమర్పయామి వరదేకుమారీ । ముక్తాఫలంరత్నవిభూషితంచ గాంగేయముక్తా శశిసూర్యవర్ణం । అశ్వత్థపర్ణోత్పలశోభమానం ఫలంసమర్పేవరదేకుమారీ। నానావిధఆభరణం సమర్పయామినమః॥ జాజీచంపకమల్లికాసుకుసుమైః సౌగంధికామాలికైః సేవంతీవకుళైస్సపాటలతథా సౌవర్ణపద్మాకృతం। పున్నాగాంకరవీరపూగకుసుమైః నానావిధాంమల్లికాం పుష్పాణి ప్రతిగృహ్యతాంచ సుముఖిదాస్యామితేమాలికాం । పుష్పంసమర్పయామినమః। శ్రీగంధచూర్ణాంగరుధూపితంచసుమంగళం దివ్యసుగంధమిశ్రితం।మయాసమర్ప్యంజలజాసమధ్యాంప్రగృహ్యతాంత్వంవిలసత్కుమారీ।ధూపంసమర్పయామినమః॥ అర్కేందుకాంతిప్రతిభాసమానంసుగోఘృతంవర్తిషడ్దీపజాతైః।భక్త్యాసమర్పేవ్యద్భుతచిత్రమూర్తికుమారికాంశేషఫలప్రదాత్రీం । దీపంసమర్పయామినమః।నానావిధంభక్ష్యసుపక్వమన్నంసదోఘృతంసుద్ధవధీసమేతం। లేహ్యానిచోష్యాణిమయాసమర్పితంభజే కుమారీంమనసేష్టదాత్రీం। మహానైవేద్యంసమర్పయామినమః। ఫలంసుపక్వంకదళీచజంబుద్రాక్షాదికర్జూరసునారికేళం। సముద్రబీజంచణకంగృహాణ దేవీకుమారీసకలప్రదాయినీ। నానావిధఫలంసమర్పయామినమః। వల్లిదళంపూగసకర్పూరంచ లవంగఏలాచసువర్ణపాత్రం। ప్రగృహ్యతాంబూలమిదంసుధాను యేకన్యేకుమారీతవఅర్పయామి। తాంబూలంసమర్పయామినమః॥ కర్పూరనీరాంజనమంగళంచజ్యోతిప్రభాభాస్కరమిందుభాసాం।మయార్పితంసర్వగుణప్రధానే శ్రీమత్కుమారీసుఖసౌఖ్యధాత్రీ।నీరాంజనంసమర్పయామినమః ॥ నానాసౌగంధికుసుమైః మయాంజల్యా ప్రగృహ్యతాం। కుమారీగుణసంపన్నేపునఃపుష్పంసమర్పయేత్ । మంత్రపుష్పంసమర్పయామినమః॥ నమామి తేసర్వవరప్రదాయినీ నమామి తేసర్వసుఖప్రదాత్రీ। నమస్కారాన్ సమర్పయామినమః।వరప్రార్థనాపునఃప్రాచ్యాండదీభ్యాంగఫ్రా
... నానాగఆందోళగజాశ్వ చామరవ్యజనపురాణ

పంచాంగశ్రవణ సమస్తరాజోపచారపూజాం సమర్పయామినమః। అనేనక
న్యాకుమారీకల్పోక్తప్రకారేణ ధ్యానాదిసర్వోపచారపూజనేన శ్రీనగరేశ్వ
రః ప్రీయతాంప్రీతోభవతు। శ్రీనగరేశ్వరార్పణమస్తు ॥ శ్రీకులదేవతాపూజా
సాద్గుణ్యార్థం॥శ్రీపార్వతీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం బ్రాహ్మణపూజాం ఆచరిష్యే।
బ్రాహ్మణేభ్యోఫలతాంబూలదక్షిణాందత్వా। స్వకులస్యగంధకుంకుమకేసరీ
కస్తూరీపరిమళాదీని। పుష్పమాలాంఫలతాంబూలాదీకందత్వా । దేవీకలశస్థ
తీర్థంసర్వసంబంధినఃపీత్వా। అతఃపరంబాంధవైఃసహభోజనంకుర్యాత్। ఇతి
శ్రీపురాణతంత్రోక్తప్రకారేణ కన్యాకుమారీపూజావిధానం సమాప్తం॥

(౩౪) తా॥ కన్యాకుమారీపూజావిధి॥ అంతటకులదేవతాప్రీతికొఱకు
ధ్యానాదిపూజనుచేయవలయును. ఎట్లనిన;—"ఏవంగుణేత్యాది శుభతిథౌ"
అనునదిమొదలుకొని " అతఃపరంబాంధవైస్సహభోజనంకుర్యాత్ " అనువ
ఱకును చెప్పబడినవిధముగ సకలకర్మములను జేయవలయును. ఇట్లని పురా
ణతంత్రోక్తమైన కన్యాకుమారీపూజావిధి ముగిసెను.

* అథనాగబలిః. *

(౩౫) చతుర్థదినస్యఅపరరాత్రౌ వివాహమంటపమధ్యే పంచవర్ణతం
డులైఃచతురస్రంరంగవల్ల్యాకృతింలిఖిత్వా। తన్మధ్యేచతురస్రంతథా ఓదనంద
త్వా । తాదృశద్వయంనిధాయతయోఃపురతఃతండులపిష్టేన నాగదేవతాంవి
ధాయ। చతుష్కోణేషుసుధాలేపితచతుఃకుంభాన్నిధాయ । తదుపరిసూక్ష్మ
చతుఃకుంభాన్నిధాయ। చతురస్రవాహు తేషాముపరినిధాయతద్గోత్రస్యతండు
లపిష్టేనదీపందత్వా । లవణేనగజాకృతింకృత్వాదేవతామంటపేగృహస్థితదేవ
తాకుంభంనిధాయ। వరమాత్రసంబంధిన్యావధూమాత్రసంబంధిన్యావాసర్వ
త్రబలిందాపయిత్వా। అత్రపుణ్యాహనాందీఆవాహనంకృత్వా । ప్రతిష్ఠాపిత
నాగదేవతాపూజాంకృత్వా। దాక్షాయణీపూజామాచరిష్యే । గణపతిపూ
జాంకృత్వా। సువాసినీభిఃదాక్షాయణీ నాగదేవతాప్రదక్షిణత్రయంకారయి
త్వా।తాసాంకరకలశోదకంనాగదేవతాశిరసి కించిత్ప్రోక్షయేత్ । తతఃసు
వాసిన్యఃమంగళపీఠోపరిఉపవేశ్య। ఫలతాంబూలాదిపస్త్రగర్ఘ్యమాపూర్య। వ
స్త్రాద్యుపచారంకృత్వా। నీరాంజనంకారయేత్ ।తతఃవివాహమంటపస్థితదం
పత్యోఃవరదారుప్రతిమాంవస్త్రాదిభిరలంకృత్యతయో రన్యోన్యం సరసంవాద
యేత్। సరసప్రకరణంసరసప్రకరణం ఆవయోఃశ్రీమతీపుత్రీజాతా । పురోత్తి

తమానీయపుణ్యాహవాచన జాతకర్మనామకరణంతంబంధుభిఃసహకృత్వావధ్రు ధవలయంపదాంగుళీపంచ ఆశీయ పూజాంకృత్వా వధూసంమంధినాపి ఏకంప దాంగుళీయకంఆనీయవరస్యదత్వా తతః దేశకాలౌ సంకీర్త్య మమ సకలసంప త్సమృద్ధ్యర్థం ప్రసన్నపిన్నామహేశ్వరప్రీత్యర్థం తాంబూలచర్వణయోగ్యతాసి ద్ధ్యర్థం తాంబూలదానంఆచరిష్యే। ఇతిఫల తాంబూలదానం బ్రాహ్మణేభ్యోద త్వా। బ్రాహ్మణ ఆశీర్వాదపూర్వకం తాంబూలచర్వణంకృత్వా। తతఃదంప త్యోఃగజారోహణం।వస్త్రాద్యుపచార ఆశీర్వాదపూర్వకంనీరాంజనం। వధూ వరయోఃకారయిత్వా తదనంతరంసభాపూజ్యా। బ్రాహ్మణఆశీర్వాదః।తతః దేవతామంటపస్థ ఐరిణీపూజామాచరిష్యే। అత్రఐరిణీద్వయం పూజయిత్వా ఐరిణీమధ్యే గోధుమగుడమిశ్రితలడ్డుకాన్ స్థాపయిత్వా ఐరిణీశిఖాయాందీపం ప్రజ్వాల్య బాలనాగైఃఐరిణీముద్ధృత్యసర్వేషాం బాంధవానాంకదళీచణకనారి కేళాదినైవేద్యాన్ గృహీత్వా తరుణీసహితాత్సవైః వదనసమీపంనీత్వా తతః పునఃపూజాంకృత్వా నైవేద్యంసమర్ప్య। బాలనాగముఖేనఐరిణీద్వయంనద్యాం విసర్జయిత్వా। సర్వేషాంబాంధవానాంబాలనాగైః సహసరోత్సవేగృహం గత్వా ఐరిణీపూజావిసర్జనం।అథపరస్పరోపాసనంకృత్వా ఇతితంత్రోక్తవిధా నేన నాగబలిః సమాప్తః॥

(౩౫) తా॥ నాగబలి॥ అంతట నాల్గవ దినముయొక్క యపరరాత్రి యందు వివాహమంటపమధ్యమందు అయిదువిధములగు ముగ్గులచేత నాలు గుఅంచులుగల రంగవల్లినిరచింపవలయును. పిమ్మట దానిమధ్యమందు అష్ట ముసుపెట్టి దానిమీందవరిపిండితో చేసిన నాగదేవతను పెట్టవలయును. పిమ్మట నాలుగుకోణములయందును,సున్నముపూసినకలశములను పెట్టవలయును. అం తటనాకుంభములమీద సూక్ష్మములగు నాలుగుచిన్నకుంభములను పెట్టవలయు ను. అంతటనాలుగువైపునను తండులపిష్టమునందు దీపమును పెట్టవలయును. అంతటలవణముచేత గజాకృతినిచేసి దేవతామంటపమునందు గృహస్థితదేవ తాకుంభమును పెట్టవలయును. పిమ్మటవరమాత్రసంబంధముగలదియును, వ ధూమాత్రసంబంధముగలదియును, అగుబలిని పెట్టవలయును. అంతటపుణ్యా హవాచనమును చేయించి నాందీయూనాహనమును చేయవలయును. అనంతర మందుప్రతిష్ఠాపిత నాగదేవతాబలిని పెట్టవలయును. పిమ్మట "దాక్షాయణీ పూజామాచరిష్యే" అనిసంకల్పమును చేయవలయును. అంతట గణపతిపూజ

నుచేసిసువాసినీస్త్రీలచే నాగదేవతకు ప్రదక్షిణనమస్కారములను జేయించి వారిచేతులయందలి కలశోదకములను నాగదేవతయొక్క శిరస్సునందుప్రోక్షణను చేయింపవలయును. అంతటసువాసినీస్త్రీలనుమంగళపీఠముమీదగూర్చుండబెట్టి ఫలతాంబూలాదిపత్రగర్భమును పూరింపవలయును. అనంతరమందువస్త్రాదిస్యుపచారమునుచేసినీరాజనమునుచేయింపవలయును. అంతటవివాహమంటపమునందున్న దంపతులయొక్క వరదారుప్రతిమకు వస్త్రాద్యలంకారములనుచేసి వధూవరులచేత సరసాలాపములనుచేయింపవలయును. అనంతరమందుపురోహితునిరప్పించి జాతకర్మనామకరణములనుచేయింపవలయును. పిమ్మటసంకల్పమునుచేసి తాంబూలదానమునుచేసి తాంబూలభక్షణాధికారమునుచేయవలయును. పిమ్మట బ్రాహ్మణాశీర్వాదమునుపొంది తాంబూలదానమునుచేయవలయును. అనంతరమందుసభాపూజనుచేసిబ్రాహ్మణాశీర్వాదమునుపొందవలయును. అంతటదేవతామంటపమునందున్న నైరిణీదేవతాపూజను (అరివేణిపూజను) చేయవలయును. ఐరిణీద్వయమునుపూజించినైరిణీమధ్యమందు గోధూమగుడమిశ్రితలడ్డుకములనుస్థాపించి ఐరిణీశిఖయందు దీపమునుప్రజ్వలింపజేసి బాలనాగములచేతఐరిణీపతకుత్క్షేపమునుచేయవలయును. పిమ్మటబంధువులకుకదళీమాతనారికేళాది నైవేద్యములను గ్రహించి పునఃపూజనుచేసి నైవేద్యమునుసమర్పింపవలయును. అంతటబాలనాగముఖముచేత ఐరిణీద్వయమును నదియందువిడువవలయును. ఇట్లునిపురాణతంత్రోక్తమైన నాగబలిముగిసెను.

* ఖట్వాంగపూజా. *

(౩౮) తద్దినేరాత్రౌశోభనలక్షణయుక్తహర్మ్యంకేశిరోవేష్టనదీర్ఘపీఠే దోలామంచకంకృత్వా పూర్వదక్షిణోత్తరేగజద్వయంలిఖిత్వా । చతురస్రరంగమధ్యేమంగళపీఠంన్యస్యతత్సమంతతః బలింనిధాయఘటికాపాత్రసమీపే దంపత్యోఃశిబికాంబధ్వాపీఠేసంస్థః । మంచస్యచతుర్దిక్షు గజయోర్బలింనిధాయతత్రపుణ్యాహంవాచయిత్వా । నాందీపూజాదికంకృత్వాగజయోఃపుష్పాద్యలంకారందత్వా ఐరావతః పుండరీకోవామనఃకుముదోంజనఇత్యావాహ్య । తతఃఖట్వాంగపూజాంకృత్వా । అత్రపుత్రోజాతఇతిదంపత్యోఃపరస్పరభాషణం।పూర్వప్రకారేణజాతకర్మాదికంకృత్వా।తత్రగజారోహణం। అనంతరం దంపత్యోఃకరేగుడజంబీరకందత్వా। మంచేవధూవరయోర్మధ్యేవసికాంబధ్వా

జ్యోతిర్విదుక్తముహూర్తపర్యంతం మంగళాష్టకం పఠిత్వా । సుముహూర్తమ
స్త్వితి బ్రూయుః । అనంతరం దంపత్యోః కరస్థితగుడజీరికాం మంచస్యోపరి వికీ
ర్య । ఘంటానాదం కృత్వా । తదేవలగ్నం । ఇతిదోలారోహణం । తదనంతరం బాం
ధవసువాసిన్యః దోలాజ్జుంగృహీత్వా మంగళాక్షతైః దోలాతిర్యక్ సర్వేసంబంధి
నః అన్యోన్యస్నేహతయా దంపత్యోః ఆశీర్వాదపూర్వకం నీరాంజనం । సభాపూజా ।
బ్రాహ్మణేభ్యః ఫలతాంబూలదానాదికం దత్వా । దంపత్యోః అంతఃప్రవేశయే
యుః । సుఖేనవిశేతాం । ఇతివైవాహికప్రయుక్తదోలారోహణం సమాప్తం ॥
అథవధూగృహప్రవేశ ఉచ్యతే । గృహప్రవేశార్థం పంచాంగశుద్ధదివసే చంద్ర
తారాబలాన్వితే । నిష్పంచకే ముహూర్తే చ కృత్వా గృహప్రవేశనం । తత్ర వైవా
హికమంటపే అరుణప్రయుక్తఘట్యాం గంనిక్షిప్య । తదుపరి ద్వీపమానీయ పా
త్రాసాధనహరిద్రాకుంకుమతాంబూలం నిక్షిప్య । తద్గృహాంతః ప్రవేశం కృ
త్వా ఘటిపాత్రసమీపే వధూవరయోః ధాసింగంబధ్వా । ఘటికాపాత్రం పునః
పూజాం కృత్వా సంప్రార్థ్య వధూమాతృసంబంధిసువాసిన్యః వధ్వోఃవస్త్రాగ
గ్రంథితం తండులఫలాదిభిః పూరయిత్వా । తస్మాత్ పరస్పరదృఢతరం బధ్వా । వధూహా
స్తేనహరిద్రాచూర్ణజలమిశ్రితం భిత్తిమధ్యే పంచలాంఛనకారయిత్వా
వధూం గృహీత్వా । శ్వశురాదిభర్తృసమంధికరే దత్వా । తతః అష్టవర్గా భవేత్క
న్యాపుత్రవత్పాలితా మయా । ఇదానీం తవపుత్రాయ దత్తా స్నేహేన పాల్య
తాం ॥ అనేనశ్లోకేన ఉచ్ఛస్వరైః వాచయేత్ । తతో మంటపం ప్రతిగత్వా ఆరోహ
ణప్రయుక్తఘట్యాయాముపప్రవిశ్య తతః పిత్తళిపాత్రే హరిద్రాచూర్ణం నిక్షిప్య
పట్టవస్త్రం విద్రుమాసారవేష్టితఘురికాం తస్మిన్నిక్షిప్య । తతః లగ్నదినసగణపతి
లాజాసంబంధిసువర్ణాంగుళిసహిత క్రముకగ్రంథిమాదాయ ఉత్తరపూజాం
కృత్వా । సువర్ణపుష్పసమయే వర్తమాన యావత్సువర్ణం నిధాయ పూజాం కృ
త్వా । తదనంతరం మాతులసంబంధికన్యావిషయకశ్వశురసంబంధాయ భూషణ
ప్రయుక్తసువర్ణాదికం దత్వా కన్యామాతృసంబంధినాందీయమానభూషణా
దికం దత్వా । తదనంతరం సర్వేబంధుభిః కన్యాయై భూషణప్రయుక్తదీయమా
నసువర్ణం దత్వా నీరాంజనం కృత్వా । వధూవరౌ బంధుభిః సహ బాహ్యస్నానేన
హ సమస్తపంచమహానాద్యైః సహ గృహం గత్వా ద్వారస్థానస్థితతండులజంబీ
రఫలసహితం వధూదక్షిణపాదేన స్ఖలయిత్వా । అంతఃప్రవిశ్య పూర్వోక్తప్ర
[illegible] గౌరీకనాగీఆవాహనం కృత్వా । తతః యత్రఘటికా

నవగ్రహనాందీపూజాదిపూర్వప్రకారేణ జలోత్సవంకృత్వా। హరిద్రాహస్త
యాబధ్వా కుండోపరిసప్తలాంఛనానికృత్వా । కన్యావరసమంధిసర్వేభ్యః।
అష్టవర్షాభవేశకన్యైతిసగుడబిందుభిఃపాణింసమర్ప్య। వధూవరయోఃపీఠేని
వేశ్యనీరాంజనం। బ్రాహ్మణాఆశీర్వాదంఫలతాంబూలదానాదికందత్వా। శో
భనశీర్షమాంగోపేంతిశిబికాంవిసర్జ్య। మాతృసంబంధినఃసర్వేగృహంప్రవిశే
యుః।సుఖమేవవసతు।ఇతిగృహప్రవేశసమాప్తః॥కన్యాకుమారీధ్యానం॥విశా
లనేత్రాంజలజాయతాక్షీం పద్మస్థితాంపద్మకరాభిరామాం । హస్తస్థపుష్పే
ణవిభూషితాంగాంధ్యాయేత్కుమారీంహృదిభావయామి । అథశోభనదేవ
తావిసర్జనం॥తత్రవధూవరౌ। మంగళస్నానాదికంకృత్వా । తదుపరిపీఠేదం
పతీసంస్థాప్యపుణ్యాహంవాచయిత్వా । దేవతామంటపస్యపురతఃరంగవల్లీం
మంగళపీఠేలిఖిత్వా సమంతతఃలడ్డుకాసహితతాంబూలబలింనిధాయ। కంక
ణవిసర్జనమేత్। పాత్రస్థక్షీరసర్పిషినిక్షిప్య। తతఃపశ్చాత్ప్రకోష్ఠే హరిద్రా
యుక్తతంతుంబధ్వాక్షీరపాత్రస్థకంకణమాదాయసంపూజ్య । తత్ దేవతా
మంటపేబధ్వా। ఇతికంకణవిసర్జనం। అథశేషహోమః। పునఃపుణ్యాహంవా
చయిత్వాధార్యాగ్నిమాదాయప్రజ్వాల్య । అగ్నిమూర్తి ప్రతిష్ఠాపనాదికం
ధ్యానంకృత్వా। అలంకృత్యపూర్వవత్ ఔపాసనంకృత్వా। ఏవంగుణశేత్యాది
శుభతిథౌనమిత్తమారోపణయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థంయథా
సంభవనియమేనకృచ్ఛ్రప్రయుక్తం గుధాయథాసంభవహిరణ్యదానం ఆచరి
ష్యే। బ్రాహ్మణేభ్యోదత్వాఅనంతరంఅగ్నిసమారోపణం । తత్రాగ్నేఃఉదీ
చ్యాంగపూజాగచ్ఛగచ్ఛసురశ్రేష్ఠేతి అగ్నివిసర్జనం ఇతిశేషహోమ స్సమా
ప్తః॥పశ్చాత్పుణ్యాహం। వాచయిత్వాగౌరీపూజా।త్రయోదేవతాపూజా.శో
భనదేవతాయుక్తదేవతాంకుంభానాంపూజాంకుర్యాత్ వధూసువాసిన్యైః
శూర్పదానం। ఆవాహితసర్వేషాందేవానాం ఉదీచ్యాంగపూజాం కుర్యాత్।
ఛత్రచామరాద్యుపచారపూజాసమర్పణం। దేవతామంటపస్థకుంభాక్షీరస
ర్పిషాప్రోక్ష్యసువాసినీభిః మంగళవాచపూర్వకంవాచయేయుః । ఫీ.రాజ్యభూ
ర్వకృతపుణ్యాహాదక్షైః సహవివాహమంటపస్యోపరిప్రకీర్య ఈశాన్యాదిగ్భా
గేమంటపేకించిద్విసర్జయేత్। ఇతిమంటపదేవతావిసర్జనం ఇతిపురాణతంత్రో
క్తవిధానేన శోభనదేవతా ఉదీచ్యాంగపూజాసమాప్తం। శ్రీవైశ్యరత్నాక
రసూత్రం గర్భాదానాది వివాహప్రకరణపర్యంతం సమాప్తం॥

(౩౮) తా॥ ఉదీచ్యాంగపూజ॥ ఆదినముయొక్క రాత్రియందు శోభన లక్షణములతో గూడుకొనిన మంచముమీఁద శిరోవేష్టనదీర్ఘపీఠమునందు డోలా మంచమును వేసి మునుపటివలె నేదక్షిణోత్తరములయందు గజద్వయమునులి ఖింపవలయును. అనంతరమందు చతురస్రరంగమధ్యమునందు మంగళపీఠము నుపెట్టి వానికంతటనుబలినిపెట్టి ఘటికతోగూడ వివాహమంటపముయొక్క యుపరిభాగమునందు ప్రకీర్ణమునుచేసి యీశాన్యదిగ్భాగమందు వివాహ మంటపమున కొంచెముగావిసర్జింపవలయును. ఇట్లని పురాణతంత్రోక్తమైన యుదీచ్యాంగపూజముగిసెను. ఇట్లుగర్భాధానాది వివాహప్రకరణమువఱకు నుగల వైశ్యరత్నాకరసూత్రము ముగిసెను.

✻ అథ వైశ్యసంధ్యావందనమ్. ✻

(౩౯) కేశవాదిచతుర్వింశతినామోచ్చార్య। అంగుళ్యాగ్రేణనాసికాగ్రం సంపీడ్యంపాపనాశనం। ప్రాణాయామఇతిప్రోక్తంఋషిభిఃపరికల్పితం। మమ సర్వపాపదురితక్షయార్థం శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతఃకాలమార్జనం ఆచరి ష్యే। గోవిందేతిమంత్రేణమార్జనం। అపవిత్రఃపవిత్రోవాసర్వావస్థాంగతోపి వా। యస్స్మరేత్పుండరీకాక్షంసబాహ్యాభ్యంతరశ్శుచిః। అపవిత్రఃపవిత్రంతువి ష్ణుతీర్థంతుప్రోక్షితం। దేహశుద్ధిమవాప్నోతిత్రిరావర్త్యపునఃపునః। హస్తేఉద కమాదాయ। పాణిగ్రహణమేవచ కేత్। భూమానసకృదితిస్పృశ్య। సర్వపాప క్షయంభవేత్। ఆచమనం। కేశవనారాయణమాధవహరే శ్రీకృష్ణాయనమః। అంగుళ్యాగ్రేణనమః। మమోపాత్తదురితక్షయార్థం ప్రాతఃకాలసంధ్యావంద నఅర్ఘ్యంఆచరిష్యే। అర్ఘ్యమంత్రం॥ ఉదయేబ్రహ్మరూపంచ మాధ్యాహ్నే తుమహేశ్వరం। సాయాహ్నేతుస్వయంవిష్ణుత్రయీమూర్తిదివాకర। దివాక రాయనమః ఇదమర్ఘ్యంనమః। ఏతత్ శ్లోకేనత్రివారంఅర్ఘ్యందద్యాత్। భాను రూపిణేబ్రహ్మణేనమః। పునఃఆచమ్య। అంగుళ్యాగ్రేణమః। మమోపాత్తదురి తక్షయార్థంశ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతఃకాల సంధ్యావందన గాయత్రీమం త్రజపంఆచరిష్యే। ప్రాతర్మాధ్యాహ్నసాయాహ్నే త్రిమూర్తివేదమాతరం। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీభాస్వతేనమః। ఇతిగాయత్రీంప్రార్థ్య। అథజపః। అచ్యుతాయఅనంతాయ గోవిందాయనమోనమః। పంచవింశతిజపః। సూర్య ప్రార్థనా। ఉదయగిరిముపేతంభాస్కరంపద్మహస్తంకమలదళసునేత్రం రక్త రత్నోపదీపం। అరుణకరమృగేంద్రం భూషితం పద్మనాభం సురవరమునివం

ద్యంసుందరంవిశ్వమూర్తిం। యేదేవాఃపూర్వేసంతితత్తదేవతేభ్యోనమః।యేదేవాదక్షిణేసంతితత్తదే।యేదేవాపశ్చిమేసంతితత్తదేవతేభ్యోనమః। యేదేవాఃఉత్తరేసంతితత్తదేవతేభ్యోనమః। యేదేవాఃఊర్ధ్వంసంతి। తత్తద్దేవతేభ్యోనమః।యేదేవాఃఅధఃసంతి।తత్తద్దేవతేభ్యోనమః । యేదేవాః అంతరిక్షేసంతితత్తద్దేవతేభ్యోనమః।సంధ్యాయైనమః।సావిత్ర్యైనమః।గాయత్ర్యైనమః। సరస్వత్యైనమః। సర్వేభ్యోదేవతాభ్యోనమః। దేవేభ్యోనమః। ఋషిభ్యోనమః। చతుఃసముద్రపర్యంతంగోవైశ్యోశుభంభవతు। గోత్రగుప్త అభినాదయే॥ కేశవాయనమః।యస్యస్మృత్యాచనామోక్త్యాతపఃసంధ్యాక్రియాదిషు।న్యూనంసంపూర్ణతాంయాతిసద్యోవందేతమచ్యుతం । మంత్రహీనంక్రియాహీనంభక్తిహీనంజనార్దన। యత్కృతంతుమయాదేవ పరిపూర్ణంతదస్తుమే। శ్రీనగరేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతఃకాల సంధ్యావందనేన భగవాన్ సర్వాత్మకః శ్రీనగరేశ్వరః ప్రీయతాం ప్రీతోభవతు। శ్రీనగరేశ్వరార్పణమస్తు॥

(౩౮) తా॥ వైశ్యసంధ్యావందనము॥ కేశవాది యిరువదినాలుగునామములనుచ్చరింపవలయును. అనంతరము అంగుళ్యాగ్రములచేతనాసికాగ్రము నుపట్టుకొని "పాపనాశనమ్" అనిచెప్పి "ప్రాణాయామ ఇతిప్రోక్తం...ఆచరిష్యే" అనిసంకల్పమును చేయవలయును. అనంతరమందు "గోవిందేతిమంత్రేణ...వర్తింఘసంఘునః" అనుమంత్రముచేత మార్జనమును చేసికొనవలయును. అంతట "హస్తే ఉదకమాదాయ...పాపక్షయంభవేత్" అనుమంత్రముచేత ఆచమనమును చేయవలయును. అనంతరమందుమరల కేశవాదినామములచేత ఆచమనమును చేయవలయును. అంతట "అంగుళ్యాగ్రేనమః" అనిచెప్పి "మమోపాత్తం...అర్ఘ్యంఆచరిష్యే" అని సంకల్పమునుచేసి "ఉదయేబ్రహ్మరూపంచ...ఇదమర్ఘ్యంనమః" అనుమంత్రముచేత మూడుపర్యాయములర్ఘ్యమునిచ్చి "భానురూపిణేబ్రహ్మణేనమః" అనుమంత్రము నుచ్చరింపవలయును. అంతట మరలనాచమనమునుచేసి " అంగుళ్యాగ్రేనమః " అనియుచ్చరించి "మమోపాత్తదురిత... గాయత్రీమంత్రజపంఆచరిష్యే" అను మంత్రమునుపఠింపవలయును. పిమ్మట "ప్రాతస్సంధ్యాహ్న...భాస్వతేనమః" అనుమంత్రముచేత గాయత్రీదేవతను ప్రార్థింపవలయును. అంతట "అచ్యుతాయ, అనంతాయ, గోవిందాయ, నమోనమః" అనుమంత్రమునుఇరువదైదుపర్యాయములు జపింపవలయును. పిమ్మట "ఉదయగిరిముపేతం... విశ్వమూ

త్రిమ్" అనుమంత్రముచేత సూర్యుని ప్రార్థింపవలయును. పిమ్మట. "యే వే వాఃపూర్వేసంతి...ఋషిభ్యోనమః" అను మంత్రములనుచ్చరించుచు దేవతలకు నమస్కారమును చేయువలయును. అనంతరమందు "చతుస్సముద్ర...గోత్ర గుప్త అభివాదయే,, అను మంత్రమును చెప్పవలయును. అంతట కేశవాదినామములచేత,ఆచమనమును చేసి ,,యస్యస్మృతా చ...శ్రీనగరేశ్వరార్పణమస్తు, అనువరకును గల మంత్రము నుచ్చరింపవలయును.

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మార్పణమస్తు.

వైశ్యకమలాకరము * తెనుగు తాత్పర్య సహితము

ముగిసెను.

శు భ మ స్తు.

సాలంకాయనమునిప్రోక్త వైశ్యత్రికాల సంధ్యావందనమ్.

ప్రాతస్సంధ్యావందనము.

గోవిందేతిసదాస్నానం। గోవిందేతిసదాజపం।గోవిందేతిసదాధ్యానం।సదాగోవిందకీర్తనం॥౧॥గంగేచయమునేచైవగోదావరిసరస్వతి । నర్మదేసింధుకావేరిజలేస్మిన్ సన్నిధింకురు॥ ౨॥ కావేరీతుంగభద్రాచకృష్ణవేణీచగౌతమీ।భాగీరథీమహానద్యఃపంచగంగాఃప్రకీర్తితాః॥౩॥ ఈమూడుశ్లోకములచేతశిరస్సున ఉదకముప్రోక్షించుకునేది॥

ఆచమ్య ॥ కేశవనామములు.

కేశవాయనమః।నారాయణాయనమః।మాధవాయనమః। గోవిందాయనమః।విష్ణవేనమః।మధుసూదనాయనమః।త్రివిక్రమాయనమః।వామనాయనమః।శ్రీధరాయనమః।హృషీకేశాయనమః।పద్మనాభాయనమః। దామోదరాయనమః।సంకర్షణాయనమః।వాసుదేవాయనమః। ప్రద్యుమ్నాయనమః। అనిరుద్ధాయనమః।పురుషోత్తమాయనమః।అధోక్షజాయనమః । నారసింహాయనమః।అచ్యుతాయనమః।జనార్దనాయనమః।ఉపేంద్రాయనమః। హరయేనమః।శ్రీకృష్ణాయనమః॥ ౨౪॥

భూతప్రేతపిశాచాదివిఘ్నకర్తౄనివారణం । సకృన్మంత్రంసముచ్చార్యఆసనంపరికల్పయేత్॥ ఈమంత్రముచేతనుదకముచేతులోనుంచుకుని మూర్ఛ్చాచివిడిచిపెట్టేది॥

తర్వాతసంకల్పము- భూమ్యాదేరూర్ధ్వలోకస్య-ఉపరిష్టాద్దివాకరః దశప్రణవసంయుక్తంత్రిరావృత్యాపునఃపునః-అంగుళ్యగ్రైర్నాసికాగ్రం-సంపీడ్యాంపాపనాశనం-ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తం-ఋషిభిఃపరికల్పితం॥మమసమస్తపాపక్షయార్థంశ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థం- ప్రాతస్సంధ్యావందనంఆచరిష్యే నమః॥

సర్వతీర్థసముద్భూతాః-పావనాఃపాపహారిణః-ఆపశ్శరీరస్సంశుద్ధిం-కుర్వంతుమమసర్వదా॥ఈమంత్రముచేతనుదకమునుప్రోక్షించుకునేది॥

మన్యుసంభూతపాపేభ్యో-మన్యురాత్రిదివాకరః-రక్షం[illegible]నమన్యాసం

ఆచమ్య ॥ కేశవాయనమః-శ్రీకృష్ణాయనమః.

తర్వాత॥ ఆపశ్శుద్ధికరాస్సంతు-యథాపాపంనవిద్యతే-మయిప్రతిష్ఠితంసర్వం-పునోమంత్రైఃప్రసన్యాత్మా॥ ఈమంత్రముచేతనుదకమును ప్రోక్షించుకునేది॥ యథావైపాపనిగళాచ్ఛేదీస్నాత్వామలాదివ - బర్హిష్మేవహావిఃపూయాత్ మామాపఃపాపయంత్వమూః॥ ఈమంత్రముచేతఉదకమునుమూచ్చిచివిడిచిపెట్టేది॥ ఆచమ్య ॥ కేశవాయనమః-శ్రీకృష్ణాయనమః.

అర్ఘ్యప్రదానము॥ ప్రాతఃకాలమందు-ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు త్రిమూర్త్యాహ్నాయమాత్రకే। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీభాస్వతేనమః॥ ఈమంత్రముచేతఅపర్ణులుఅర్ఘ్యమునువిడిచేది॥

గచ్ఛదేవియథాశీఘ్రంరాక్షసానాంవధాయచ।ప్రవేశయిత్వాహృదయంమమతేజోభివర్ధయ॥

అసంధానకేవబ్రహ్మ అని చేతులలోనీళ్లుపోసుకునిచుట్టూతిప్పేది॥

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః-శ్రీకృష్ణాయనమః.

ఏకాక్షరంపరబ్రహ్మదేవతాగ్నిస్సమీరణః। దేవతాహోం-ముఖంవహ్నిఃశిరోబ్రహ్మశివశ్శిఖా॥విష్ణుర్హృదయధారాయోనిష్టుప్ఛందపశీర్షకే॥జపసంకల్పం॥ భూరాద్యాశ్చేయూర్ధ్వలోకస్థఉద్గస్థోదివాకరః।దశప్రణవసంయుక్తం త్రిరావృత్యాపునఃపునః। అంగుళ్యగ్రైర్నాసికాగ్రంసంపీడ్యాపాపనాశనం। ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తంఋషిభిఃపరికల్పితం- మమసమస్తపాపక్షయార్థం శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థంప్రాతస్సంధ్యావందనాంగయథాశక్తిగాయత్రీమంత్రజపంఆచరిష్యేనమః॥

తర్వాత అంగన్యాసకరన్యాసములు.

ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు-అంగుష్ఠాభ్యాంనమః-త్రిమూర్త్యాహ్నాయమాత్రకే-తర్జనీభ్యాంనమః-గాయత్రిఅనామికాభ్యాంనమః- భాస్వతేకనిష్ఠికాభ్యాంనమః-నమఃకరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః-ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు హృదయాయనమః।త్రిమూర్త్యాహ్నాయమాత్రకే-శిరసేనమః-చతుర్వింశద్వర్ణరూపీశిఖాయైనమః-గాయత్రీకవచాయనమః- భాస్వతే-నేత్రత్రయాయనమః। నమః-అస్త్రాయనమః-భూమ్యాదితిదిగ్బంధః॥ధ్యానం॥ పంచశీర్షాందశభుజాం। షట్కుక్షింవేదమాతరం। త్రిమూర్తిజననీమంబాంగాయత్రీంత్రిపదాంభజే॥ నగాగతోగో✓దేవసువితాస్మాకంధియోధర్మాదిగోచరాః।ప్రేరయేత్తస్యయ

తుర్వింశద్వర్ణసహితీ గాయత్రీ భాస్వతే నమః॥ ఈమంత్రముచేత వారివారికి తోచి నమాత్రం జపంచేశేది॥

భూమ్యాదిత్రిదిగ్వ్యోమ కాయాయ నమః॥

తర్వాత ఉపస్థానము నిలువబడి చెప్పవలయును.

మిత్రత్వమసివిశ్వాస్య మిత్రత్వంధారయేస్మమ- న్యాంసూర్యదేవతా మిత్రమిత్రరూపనమోస్తుతే॥

యేదేవాఃపూర్వేసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః - యేదేవాఃదక్షిణేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాఃపశ్చిమేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాఃఉత్తరేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాఃఊర్ధ్వేవసంతి తద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాఃఅధరేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః- యేదేవాః అవాంతరేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః-/ గంగాయమునయోర్మధ్యేపసంతియుని సత్తమః- తేభ్యోనమోఋషిభ్యశ్చమునిభ్యశ్చనమోనమః॥ ఋషిభ్యోనమః- మునిభ్యోనమః- గురుభ్యోనమః- మాతృభ్యోనమః- పితృభ్యోనమః- ఆచార్యేభ్యోనమః- ఇంద్రాయనమః।అగ్నయేనమః।యమాయనమః। నిఋుతయేనమః।వరుణాయనమః।వాయవేనమః।కుబేరాయనమః।ఈశానాయనమః॥ఆకాశవాయురగ్నిశ్చసలిలంపృధివీతధా।ఏతేభ్యోపిష్ఠవేనిత్యంకృష్ణాయబ్రహ్మణేనమః॥ చతుస్సముద్రపర్యంతంమదియ్యంవైశ్యకులంశుభంభవతు- ఋషేయప్రవరాన్విత- గోత్రఃనామధేయఃఅహంభో అభివాదయే॥

అచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

కాయేనవాచామనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనావాప్రకృతేస్స్వభావాత్।కరోమియద్యత్సకలంపరస్మై శ్రీమన్నారాయణాయేతి సమర్పయామి॥ సర్వంశ్రీకృష్ణార్పణమస్తు॥అకాలమృత్యుహరణం। సర్వవ్యాధినివారణం। సర్వపాపక్షయకరం।విష్ణుపాదోదకంశుభం॥ఈమంత్రముచేతఉదకమునులోపలికి పుచ్చుకునేది॥విష్ణుశక్తిసముత్పన్నే! శంఖవర్ణమహీతలే । అనేకరత్నసంపన్నే భూమిదేవినమోస్తుతే॥ ఈమంత్రముచే ఉదకమునుభూమియందుప్రోక్షించి ముఖమున తిలకముపెట్టుకునేది॥

శ్రీ రస్తు.

వైశ్యులమాధ్యాహ్నిక సంధ్యావందనమ్.

సింధుకావేరిజలేస్మిన్ సన్నిధింకురు॥౧॥ కావేరీతుంగభద్రాచకృష్ణవేణీచగౌతమీ।భాగీరథీమహాసర్వాః పంచగంగాః ప్రకీర్తితాః॥౨॥ ఈమూడుశ్లోకములచేత శిరస్సునఉదకముప్రోక్షించుకునేది.

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

భూతప్రేతపిశాచాదివిఘ్నకర్తృనివారణం। సకృన్మంత్రంసముచ్చార్య ఆసనంపరికల్పయేత్॥ ఈమంత్రముచేతనుదకముచేతులోనుంచుకొనిమూచ్చాచి విడిచిపెట్టేది.

తర్వాతసంకల్పముభూమ్యాందేమూర్ధ్వలోకస్య।ఉపతిష్ఠేదివాకరంపశప్రణవసంయుక్తం।త్రిరావృత్యాపునఃపునః। అంగుళ్యగ్రైర్నాసికాగ్రం।సంపీడ్యంపాపనాశనం॥ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తం।ఋషిభిఃపరికల్పితం॥ మమసమస్తపాపక్షయార్థం।శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థం। మాధ్యాహ్నికసంధ్యావందనం ఆచరిష్యేనము॥

సర్వతీర్థసముద్భూతాః। పావనాఃపాపహారిణః ఆపస్సర్వగస్సంశుద్ధిం। కుర్వంతుమమసర్వదా॥ ఈమంత్రముచేత నుదకమునుప్రోక్షించుకునేది.

జలంపునాతుజగతింజగత్పునాతుమాం।అభోజ్యోచ్ఛిష్టమర్వ్యత్రిదురితంనాశయేన్మమ॥ ఈమంత్రముచేత మాధ్యాహ్నికమందు ఉదకమును లోపలికి పుచ్చుకునేది॥

ఆచమ్యకేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

తర్వాత॥ఆపస్సిద్ధికరాస్సంతుయథాపాపంనవిద్యతే।మయిప్రతిష్ఠితం సర్వం।పునోమత్తఃప్రముచ్యతాం॥ఈమంత్రముచేతనుదకముప్రోక్షించుకునేది॥ యథావైపాపనిగళాచ్ఛేదీస్నాత్వామలాదివ।బర్హిషేవహవిఃపూయాత్ మామాపఃపావయంత్వమూః॥ఈమంత్రముచేత ఉదకమును మూచ్చాచి విడిచిపెట్టేది॥ ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

అర్ఘ్యప్రదానము॥ బ్రహ్మాండేతీర్థమాయాతిలోకపాలకవందితే మాధ్యాహ్నికంతుకలుషం ఇదమర్ఘ్యంవ్యపోహతు॥ ౧॥ ప్రాతర్మధ్యాహ్నసంధ్యాసు త్రిమూర్త్యాత్మ్యమాత్రకే।చతుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీభాస్వతేనమః॥ ౨॥ ఈరెండుశ్లోకములచేత రెండుఅర్ఘ్యములు విడిచేది.

గచ్ఛదేవియథాశీఘ్రంరాక్షసానాంవధాయచ। ప్రవేశయిత్వాహృద
...నేవగంగయ॥

ఏకాక్షరంపరబ్రహ్మ దేవతాగ్నిర్మహాయశాః। దేవతాగ్నేర్ముఖం వహ్నిఃశిరోబ్రహ్మశివశ్శిఖా॥ విష్ణుర్హృత్పృథగాయోనిష్టప్పంచదశోక్షకే।జపసంకల్పం॥ధూమ్యాదేయార్థ్యలోకస్యఉపరిస్థోదివాకరః। దశప్రణవసంయుక్తం త్రిరావృత్త్యాపునఃపునః। అంగుళ్యగ్రేణనాసికాగ్రంసంలక్ష్యంపాపనాశనం। ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తం ఋషిభిఃపరికల్పితం। మమసమస్తపాపక్షయార్థంశ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థంమాధ్యాహ్నికసంధ్యావందనాంగ యథాశక్తి గాయత్రీమంత్రజపం ఆచరిష్యేనమః॥

ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు। అంగుష్ఠాభ్యాంనమః। త్రిమూర్త్యాహ్నాయపరాత్మకే।తర్జనీభ్యాంనమః। గాయత్రీఅనామికాభ్యాంనమః। భాస్వతేకనిష్ఠికాభ్యాంనమః।నమః।కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః॥ ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు।హృదయాయనమః। త్రిమూర్త్యాహ్నాయపరాత్మకే। శిరసేనమః। చతుర్వింశద్వర్ణరూపి।శిఖాయైనమః।గాయత్రీకవచాయనమః। భాస్వతేనేత్రత్రయాయనమః।నమః।అస్త్రాయనమః॥ భూర్భువస్సువరితి దిగ్బంధః॥

ధ్యానం॥ పంచశీర్షాం దశభుజాం షట్కుక్షిం వేదమాతరం। త్రిమూర్తిజననీమంబాంగాయత్రీం త్రిపదాంభజే।తత్సవితు॥యోదేవస్సవితాస్మాకంధియోధర్మాదిగోచరాః।ప్రేరయేత్తస్యయద్భర్గస్తద్వరేణ్యముపాస్మహే॥

జపః॥ ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు త్రిమూర్త్యాహ్నాయపరాత్మకే। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీభాస్వతేనమః॥ ఈమంత్రముచేవారివారికితోచినమాత్రం జపంచేశేది॥

మాధ్యాహ్నికమందు॥ఆపత్యాగుణరత్నాయకర్మసాక్షిర్జగద్గురో।జగచ్చక్షుర్జగన్నాథరవయే।బ్రహ్మణేనమః॥ యేదేవాఃపూర్వేపసంతి తద్దేవేభ్యోనమోనమః।యేదేవాఃదక్షిణేపసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః। యేదేవాః పశ్చిమేపసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః।యేదేవాఃఉత్తరేపసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః। యేదేవాఃఊర్ధ్వేపసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః।యేదేవాః అధరేపసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః।యేదేవాఃఅవాంతరేపసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః॥ గంగాయమునయోర్మధ్యేపసంతిమునిసత్తమాః। తేభ్యోనమోఋషిభ్యశ్చ మునిభ్యశ్చనమోనమః ఋషిభ్యోనమః।మునిభ్యోనమః। గురుభ్యోనమః। మాతృభ్యోనమః।పితృభ్యోనమః।ఆచార్యేభ్యోనమః।ఇంద్రాయనమః।అగ్నయేనమః। యమాయనమః।నిఋుతయేనమః।వరుణాయనమః। వాయవేన[illegible]।[illegible]రాయనమః।

భంభవతుఋషేయప్రవరాన్విత।గోత్రః।నామధేయఃఅహంభో అభివాదయే॥

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

కాయేనవాచామనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనావా ప్రకృతేస్స్వభావాత్।కరోమియద్యత్సకలంపరస్మై శ్రీమన్నారాయణాయేతిసమర్పయామి॥ సర్వంశ్రీకృష్ణార్పణమస్తు॥ అకాలమృత్యుహరణం। సర్వవ్యాధినివారణం।సర్వపాపక్షయకరం విష్ణుపాదోదకంశుభం॥ ఈమంత్రముచేత ఉదకములోపలికి పుచ్చుకునేది॥ విష్ణుశక్తిసముత్పన్నేశంఖవర్ణమహీతలే। అనేకరత్నసంపన్నే భూమిదేవినమోస్తుతే॥ ఈమంత్రముచేత నుదకమును భూమియందు ప్రోక్షించి ముఖమున తిలకము పెట్టుకునేది.

శుభమస్తు.

సాయంసంధ్యావందనమ్.

గోవిందేతిసదాస్నానం।గోవిందేతిసదాజపం। గోవిందేతిసదాధ్యానం।సదాగోవిందకీర్తనం॥౧॥ గంగేచయమునేచైవగోదావరిసరస్వతి। నర్మదేసింధుకావేరి జలేస్మిన్సన్నిధింకురు॥౨॥ కావేరీతుంగభద్రాచకృష్ణవేణీచగౌతమిభాగీరథీమహానద్యఃపంచగంగాఃప్రకీర్తితాః॥ ౩॥ ఈమూడుశ్లోకములచేత శిరస్సున ఉదకముప్రోక్షించుకునేది.

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

భూతగ్రహపిశాచాది।విఘ్నకర్తౄన్నివారణం। సకృన్మంత్రంసముచ్చార్య।ఆసనంపరికల్పయేత్। ఈమంత్రముచేతనుదకముచేతులోనుంచుకుని మూర్చ్చాచి విడిచిపెట్టేది.

తర్వాత సంకల్పము॥ భూమ్యాసేరూర్ధ్వలోకస్యఉపరిష్టాద్దివాకరః॥ దశప్రణవసంయుక్తం। త్రిరావృత్త్యాపునఃపునః। అంగుళ్యగ్రైర్ణసికాగ్రం। సంపీడ్యంపాపనాశనం। ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తం। ఋషిభిఃపరికల్పితం॥ మమసమస్తపాపక్షయార్థం శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థం। సాయంసంధ్యావందనం ఆచరిష్యేనమః॥

సర్వతీర్థసముద్భూతాః।పావనాఃపాపహారిణః। ఆపశ్శరీరస్సంశుద్ధిం। కుర్వంతుమమసర్వదా॥ ఈమంత్రముచేత నుదకమును ప్రోక్షించుకునేది॥

నో॥ కాలవేదిజ్యోతీరూపం। కామక్రో

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

తర్వాత॥ ఆపశ్శుద్ధికరాస్సంతు। యథాపాపంనవిద్యతే। మయిప్రతిష్ఠితంసర్వం మనోమత్తఃప్రముచ్యతాం॥ ఈమంత్రముచేతనుదకముప్రోక్షించుకునేది॥ యథావైపాపనిగళా చ్ఛేదీస్నాత్వామలాదివ। బర్హిషేవహవిః పూయాత్ మామాపఃపాపయంత్వమూః॥ ఈమంత్రముచేత ఉదకమును మూచ్చాచి విడిచిపెట్టేది॥

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

అర్ఘ్యం॥ ప్రాతర్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసుత్రిమూర్త్యామ్నాయమాతృకే। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీ గాయత్రీభాస్వతేనమః॥

ఈమంత్రముచేత 3 ఆవర్తులు అర్ఘ్యములను విడిచేది॥

గచ్ఛదేవియథాశీఘ్రంరాత్రుసానాంపథాయచ।ప్రవేశయిత్వాహృదయంమమతేజోభివర్ధయ॥

తర్వాత॥ అయంభానురేవబ్రహ్మ అని చేతులోనీళ్లుపోసుకునిచుట్టూ తిప్పేది.

ఆచమ్య॥ కేశవాయనమః=శ్రీకృష్ణాయనమః.

ఏకాక్షరంపరబ్రహ్మదేవతాగ్నిర్మహాయశాః। దేవతాగోత్రముఖంవహ్నిఃశిరోబ్రహ్మాశివశ్శిఖా॥ విష్ణుర్హృచ్ఛన్దగాయత్రీనిష్ఠట్పంచదశశీర్షకే॥ జపసంకల్పం॥ భూవద్యాదేరూర్ధ్వలోకస్యఉపరిస్థోదివాకరః। దశప్రణవసంయుక్తం త్రిరావృత్త్యాపునఃపునః। అంగుళ్యగ్రైర్నాసికాగ్రం। సంపీడ్యంపాపనాశనం। ప్రాణాయామమిదంప్రోక్తం ఋషిభిఃపరికల్పితం। మమసమస్తపాపక్షయార్థం॥ శ్రీమహావిష్ణుప్రీత్యర్థం। సాయంసంధ్యావందనాంగ యథాశక్తిగాయత్రీమంత్రజపం ఆచరిష్యేనమః। అనిచెప్పవలయును॥

ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు। అంగుష్ఠాభ్యాంనమః। త్రిమూర్త్యామ్నాయమాతృకే।తర్జనీభ్యాంనమః।గాయత్రీ। అనామికాభ్యాంనమః। భాస్వతేకనిష్ఠికాభ్యాంనమః। నమః। కరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః॥ ప్రాతస్సంధ్యాహ్నసంధ్యాసు।హృదయాయనమః।త్రిమూర్త్యామ్నాయమాతృకే। శిరసేనమః। చతుర్వింశద్వర్ణరూపీ। శిఖాయైనమః। గాయత్రీకవచాయనమః। భాస్వతే నేత్రత్రయాయనమః।నమః।అస్త్రాయనమః॥ భూర్భువ్యాదితిదిగ్బంధః॥

ధ్యానం॥ పంచవక్త్రాందశభుజాంషట్త్రింశంవేదమాతరం॥ త్రిమూర్తిజ

జపః॥ ప్రాతర్మధ్యాహ్నసంధ్యాసు త్రిమరార్త్యావర్నాయ వహాత్మకేచ తుర్వింశద్వర్ణరూపీగాయత్రీభాస్వతేనమః ॥ ఈమంత్రముచేత వారివారికితో చినమాత్రం జపంచేశేది॥

తర్వాత ఉపస్థానము - నిలువబడి చెప్పవలయును.

సాయంకాలమందుపశ్చిమాభిముఖముగా చెప్పవలయును॥ వరుణాత్వం జగజ్జీవజీవఃసంజీవినాంసదా।తస్మాత్వయిణచిద్రూపబ్రహ్మాతుభ్యంనమోస్తుతే॥

యే దేవాఃపశ్చిమేవసంతితేభ్యోనమోనమః।యే దేవాఃఉత్తరేవసంతితత్తేవేభ్యోనమోనమః। యే దేవాఃపూర్వేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః। యే దేవాఃదక్షిణేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః॥ యే దేవాఃఊర్ధ్వేవసంతి తద్దేవేభ్యోనమోనమః।యే దేవాఃఅధరేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః । యే దేవాఃఅవాంతరేవసంతితద్దేవేభ్యోనమోనమః॥ గంగాయమునయోర్మధ్యేవసంతిముని సత్తమాః। తేభ్యోనమోఋషిభ్యశ్చమునిభ్యశ్చనమోనమః॥ ఋషిభ్యోనమః। మునిభ్యోనమః।గురుభ్యోనమః। మాతృభ్యోనమః। పితృభ్యోనమః।ఆచార్యేభ్యోనమః।ఇంద్రాయనమః। అగ్నయేనమః। యమాయనమః। నిఋఋతయేనమః। వరుణాయనమః। వాయవేనమః। కుబేరాయనమః। ఈశానాయనమః॥ ఆకాశవాయురగ్నిశ్చసలిలంపృథివీతథా । యేతేభ్యోపిష్ణవేనిత్యం కృష్ణాయబ్రహ్మణేనమః। చతుస్సముద్రపర్యంతంమదీయ్యం వైశ్యకులంశుభంభవతు।ఋషేయ ప్రవరాన్విత। గోత్రః। నామధేయఃఅహంభోఅభివాదయే॥

ఆచమ్య ॥ కేశవాయనమః-శ్రీకృష్ణాయనమః.

కాయేనవాచామనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనావాప్రకృతేస్స్వభావాత్। కరోమియద్యత్సకలంపరస్మై శ్రీమన్నారాయణాయేతి సమర్పయామి॥ సర్వంశ్రీకృష్ణార్పణమస్తు॥ అకాలమృత్యుహరణం సర్వవ్యాధినివారణం। సర్వపాపక్షయకరం విష్ణుపాదోదకంశుభం॥ ఈమంత్రముచేత ఉదకమునులోపలికిపుచ్చుకునేది॥ విష్ణుశక్తిసముత్పన్నె శంఖవర్ణమహీతలే। అనేకరత్నసంభవే భూమిదేవినమోస్తుతే॥ ఈమంత్రముచేత ఉదకమును భూమియందుప్రోంచి ముఖమున తిలకము పెట్టుకునేది॥

ఇతి సాయంసంధ్యావందనమ్

శ్రీం పూర్ణోమ్ ...